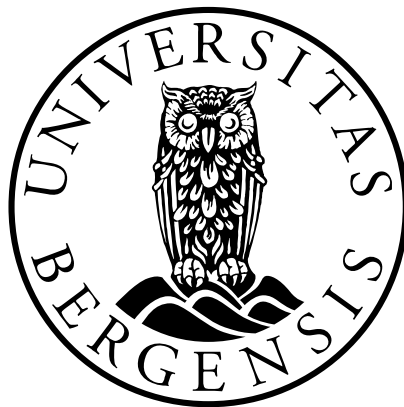

Anvendelsen av Wouters unntaket på idrettens regulerende organer

*Hvordan idrettens spesielle karakter
rettferdiggjør konkurransebegrensende
regulering*

Kandidatnummer: 260

Antall ord: 14 084

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10.05.2023

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
1. Innledning	3
1.1 Tema og problemstilling	3
1.2 Oppgavens avgrensning og videre fremstilling	5
2. EU-retts anvendelse på idrettens område	6
2.1 Hva gjør idretten spesiell - Lex sportiva vs EU-rett	6
2.2 Grunnlaget for konkurranserettens anvendelse på idrettens område	9
2.3 Regulering av idretten – Artikkel 165.....	12
3. Wouters unntaket	15
3.1 Wouters – regulering av advokatyret	15
3.2 Er Wouters unntaket en del av «ancillary restraints» doktrinen?	17
3.3 Wouters unntakets anvendelsesområde	20
4. Wouters unntaket på idrettens område	23
4.1 Meca Medina - 2006	23
4.1.1 Svømmesportens dopingregler.....	23
4.1.2 Unntaket for rent sportslige interesser	24
4.1.3 Konklusjon – paradigmeskifte	26
4.2 International Skating Union	27
4.2.1 Det Internasjonale skøyteforbundets regler for autorisering og deltakelse i konkurranser	27

4.2.2 Er Wouters unntaket en del av formålsvilkåret i TEUV artikkel 101 (1)	28
4.3 European Super League Company	30
4.3.1 UEFAs regler for autorisering og deltakelse i konkurranser	30
4.3.2 Interessekonflikten som portvokter til markedet	33
4.3.3 Eksistensen av en Europeisk Sportsmodell	34
4.4 Oppsummering av Super League og International Skating Union	36
5. Oppsummering av Wouters vilkårene på idrettens regulerende organer	38
5.1 Regulering som forfølger legitime formål	38
5.1.1 Generelt om de legitime formålene	38
5.1.2 Organets egne økonomiske interesser	39
5.1.3 Grensen mellom økonomisk- og sportslige interesser	40
5.2 Reguleringens nødvendighet for oppnåelsen av det legitime formålet	42
5.3 Proporsjonalitetsvilkåret – den negative effekten på markedet	44
Litteraturliste	46

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Temaet for oppgaven er anvendelsen av *Wouters* unntaket på idrettens regulerende organer. Problemstillingen er hvordan idrettens spesielle karakter påvirker anvendelsen av *Wouters* unntaket.

Utgangspunktet etter artikkel 101 (1) i Traktaten om Den europeiske unions virkemåte (TEUV), er at: «*all agreements between undertakings, decisions by associations of undertakings and concerted practices which may affect trade between Member States and which have as their object or effect the prevention, restriction or distortion of competition within the internal market...*». Bestemmelsen forbyr altså samarbeid som har som formål eller virkning å begrense konkurransen i markedet.

EU-domstolen uttalte likevel i *Wouters* at:

«However, not every agreement between undertakings or every decision of an association of undertakings which restricts the freedom of action of the parties or of one of them necessarily falls within the prohibition laid down in Article 85(1) of the Treaty. For the purposes of application of that provision to a particular case, account must first of all be taken of the **overall context** in which the decision of the association of undertakings was taken or produces its effects. More particularly, account must be taken of **its objectives**, which are here connected with the need to make rules relating to organisation, qualifications, professional ethics, supervision and liability, in order to ensure that the ultimate consumers of legal services and the sound administration of justice are provided with the necessary guarantees in relation to integrity and experience [...] It has then to be considered whether the consequential effects restrictive of competition are **inherent in the pursuit of those objectives.**»,
(min utheving)¹

---

¹ Sak C-309/99, *Wouters*, avsnitt 97.

Denne konstruksjonen åpnet opp for å gjøre unntak fra TEUV artikkel 101 (1) dersom konkurransebegrensningen oppfylte tre kumulative vilkår. Den må forfølge et legitimt formål, den må være nødvendig for å oppnå formålet, og de negative konsekvensene på markedet må være proporsjonalt til formålet.² Domstolen formulerte dermed Wouters unntaket som senere er blitt anvendt på idrettens område.³ Det er anvendelsen av unntaksregelen på idrettens regulerende organer som er bakgrunnen for oppgavens problemstilling.

Idrettens regulerende aktivitet har økonomisk innvirkning på det indre marked og kommer derfor i konflikt med EU-konkurranseretten.⁴ Derfor har idrettens regulerende organer de siste årene tiltrukket seg stadig mer oppmerksomhet fra domstoler og konkurransemyndigheter.⁵ Hensynet bak konkurransereglene er at konkurranse fører til effektiv bruk av samfunnets ressurser og anses dermed som en forutsetning for et velfungerende indre marked.⁶ Det kommer til uttrykk i artikkel 101 og 102 TEUV som forbyr praksis som er uforenelig med det indre marked, og har som formål å sørge for «effective competition».⁷ Det er imidlertid ikke meningen at konkurransehensynet skal trumfe alle andre hensyn. Noen økonomiske sektorer har spesielle egenskaper som nødvendiggjør begrensninger i konkurranseretten's anvendelsesområde. Det gjelder blant annet idrettens egenskaper som anerkjennes av EU som «the specific nature of sport».⁸ EUs organer etterstreber derfor en balansert avveining mellom konkurransehensyn og idrettshensyn. Det er her anvendelsen av Wouters unntaket på idrettens område fungerer som en mekanisme for å ivareta hensynet til idrettens spesielle karakter.

Hvordan idrettens spesielle karakter påvirker anvendelsen av Wouters unntaket er særlig aktuelt ettersom unntaksregelen står sentralt for utfallet i både *Super League*⁹ og *International Skating Union (ISU)*¹⁰ som verserer for EU-domstolen. Generaladvokat Rantos rådgivende uttalelse i begge sakene ble gitt nøyaktig samme dag tre tiår etter *Bosman* dommen som sendte sjokkbølger gjennom fotballverdenen.¹¹ I uttalelsene fremheves også viktigheten av de

---

² Se punkt 3.1.

³ Se punkt 4.

⁴ Se punkt 2.1.

⁵ Agafonova (2019) s. 1.

⁶ TEUV Artikkel 3 (1) bokstav b.

⁷ Sak 6/72, *Continental Can v Commission*, avsnitt 25.

⁸ TEUV Artikkel 165 (1) ; se også punkt 2.3.

⁹ Sak C-333/21, *European Super League Company*.

¹⁰ Med «ISU» siktes det til hele sakskomplekset som omfatter: sak AT. 40208, *International Skating Union's Eligibility rules* ; sak T-93/18, *International Skating Union* ; sak C-124/21 P, *International Skating Union*.

¹¹ Sak C-415/93, *Bosman*, avsagt 15. desember 1995.

foreliggende sakene som reiser spørsmål knyttet til selve eksistensen av organisasjonsstrukturen i den moderne idretten.¹²

1.2 Oppgavens avgrensning og videre fremstilling

EUs konkurranserettsregler fremgår av TEUV artikkel 101 til 106. De to sentrale bestemmelsene er forbudet mot konkurransebegrensende samarbeid i artikkel 101 og forbudet mot misbruk av dominerende stilling i artikkel 102. Europeisk idrett er som hovedregel organisert i en pyramidestruktur med et dominerende organ på toppen.¹³ Forbudet mot misbruk av dominerende stilling i artikkel 102 er derfor også relevant for å kontrollere idrettens regulerende organer. *Wouters* unntaket begrunner imidlertid bare unntak fra artikkel 101 (1). Fokus for denne oppgaven vil derfor være på artikkel 101, men vilkårene i bestemmelsen vil bare behandles i den grad det er nødvendig for fremstillingen.

Den videre fremstillingen starter med punkt 2 som gir den kontekstuelle bakgrunnen og grunnlaget for anvendelsen av *Wouters* unntaket på idrettens regulerende organer. I punkt 3 redegjøres det for *Wouters* dommen, grunnlaget for unntaksregelen og anvendelsesområdet. Det vil deretter i punkt 4 foretas en analyse av unntaksregelens anvendelse på idrettens regulerende organer. Analysen er strukturert slik at de sentrale dommene vurderes kronologisk. I punkt 4.4 vil analysen av *Super League* og *ISU* oppsummeres med noen betraktninger om den forestående avgjørelsen fra EU-domstolen. Avslutningsvis i punkt 5 vil det gis en oppsummering av hvordan de ulike vilkårene i *Wouters* unntaket anvendes på idrettens regulerende organer.

---

¹² Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 2 ; sak C-124/21 P, *International Skating Union*, avsnitt 3.

¹³ Se punkt 2.1.

2 EU-rettens anvendelse på idrettens område

2.1 Hva gjør idretten spesiell - Lex Sportiva vs EU rett

Det er sentralt for oppgavens problemstilling å ha en grunnleggende forståelse av hva som gjør idretten spesiell. Derfor skal det gis en redegjørelse av de mest fremtredende egenskapene ved idretten. Det gjelder i hovedsak den gjensidige avhengigheten mellom aktørene i markedet og idrettens organisering i en hierarkisk pyramidestruktur.¹⁴

Det som skiller idretten fra andre økonomiske sektorer, er aktørenes gjensidige avhengighet av hverandre.¹⁵ For at klubber og utøvere skal kunne arrangere ligaer og turneringer er de avhengig av deltakelse fra andre klubber og utøvere. De er derfor avhengig av felles enighet rundt et sett med regler som sikrer likhet og en viss konkurransebalanse mellom deltakerne.¹⁶ Dette har ført til et behov for sentralstyre i idretten for å sikre en enhetlig utøvelse av sporten. Hver sport er derfor normalt organisert i en pyramidestruktur med et overordnet internasjonalt organ på toppen som vedtar reglene. Underordnet det internasjonale organet er de ulike regionale og nasjonale forbundene. Mens de ulike klubbene er medlemmer i de nasjonale forbundene. Nederst på rangstigen er utøverne som er medlemmer i de enkelte klubbene. I tråd med ett-steds-prinsippet har idrettens organer innenfor sin geografiske jurisdiksjon, monopol på reguleringen og organiseringen av sporten.¹⁷ Det er imidlertid det overordnede organet som i hovedsak vedtar reglene i samsvar med den hierarkiske strukturen.¹⁸

I dag vedtar og håndhever idrettens regulerende organer et betydelig mangfold av regler. Det kan dreie seg om utøvelsen av selve sporten, betingelser for deltakelse i turneringer og drift av de ulike klubbene.¹⁹ Rettighetene og pliktene kan rette seg mot individet, altså idrettsutøverne selv, eller underordnede forbund eller klubber som utøverne representerer. Tvister om disse reglene løses som hovedregel innad ved voldgiftsdomstoler, som for eksempel ved Den internasjonale voldgiftsretten for sport (CAS).²⁰ Idretten har altså et indre sett med regler som

---

¹⁴ Rapport av 10. desember 1999, *The Helsinki Report on Sport*, COM/99/0644 final, s. 13.

¹⁵ Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 41.

¹⁶ Colomo, *Competition Law and sports governance: disentangling a complex relationship*, s. 5–9.

¹⁷ Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 31.

¹⁸ Kjenner og Johnsen (2022) s. 32–33.

¹⁹ *Ibid*, s. 25–26.

²⁰ Kjenner og Johnsen (2022) s. 234–237 ; Court of Arbitration for Sport, *History of the CAS* (lest 27. April 2023).

vedtas og håndheves av idrettens egne organer. Denne indre justisen kan samles under det latinske uttrykket *lex sportiva*.²¹ Det er ingen etablert enighet om hva uttrykket nærmere bestemt omfatter. Uttrykket defineres for denne oppgaven som en transnasjonal autonom rettsorden skapt av institusjonene som styrer internasjonal sport.²² Det er ikke et begrep med juridisk betydning, men en betegnelse som er nyttig for å fremstille idrettens regelverk. *Lex sportiva* er altså et eget sett med regler adskilt fra øvrig lovgivning, men ikke uavhengig av den.²³ EU-domstolen anerkjenner at idrettens regulerende organer har den nødvendige kunnskapen og erfaringen som gjør dem best egnet til å ivareta idrettens hensyn.²⁴ EU-kommisjonen gir også uttrykk for at den respekterer «the autonomy of sport governing structures as a fundamental principle relating to the organisation of sport».²⁵

Selv om *lex sportiva* som utgangspunkt er et autonomt regelverk, så vil den følgende drøftelsen vise at idrettens regulerende organer bare tilkjennes betinget autonomi av EU. Det skyldes den økonomiske innvirkningen den regulerende aktiviteten har på det indre marked. Regulering som i utgangspunktet gjelder rent sportslige interesser, vil kunne ha økonomisk effekt for de berørte. I tillegg har idrettens regulerende organer en dobbeltrolle, som regulerende myndighet av rent sportslige interesser og som en kommersiell aktør som utnytter inntektene som genereres i forbindelse med sporten. Idrettens regulering spenner seg altså fra de rent sportslige interessene som ikke har økonomisk innvirkning på det indre marked til den kommersielle delen som regulerer vanlig økonomisk aktivitet. Figuren nedenfor illustrer denne taksonomien.

---

²¹ Kjenner og Johnsen (2022) s. 25 ; Evald mfl. (2020) s. 60.

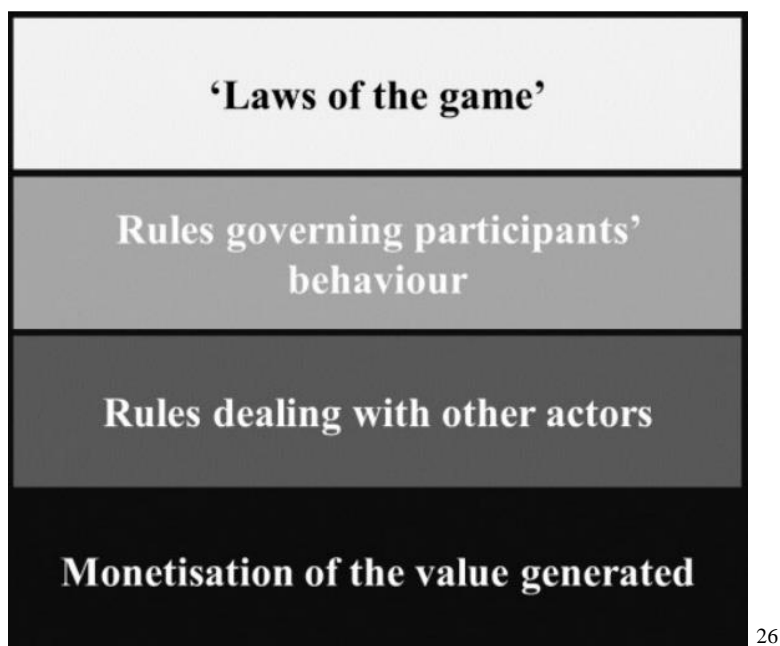
²² Parrish (2012) s. 719.

²³ Se punkt 2.2.

²⁴ Forente saker C-51/96 og C-191/97, *Deliège*, avsnitt 67–68.

²⁵ Kommunikasjon av 18. januar 2011, *Developing the European Dimension in Sport*, COM/2011/0012 final, s. 3.

Den kommersielle rollen har blitt stadig mer fremtredende, noe som fremheves i Helsinki Report on Sport fra 1999 som «the unprecedented development of the economic dimension of sport».²⁷ Den økonomiske utviklingen fremheves gjennomgående i EUs initiativer på idrettens område.²⁸ Det har ført til at de to rollene «are not interchangeable but are rather functionally complementary.»²⁹ Den komplementære karakteren av de regulerende organers aktivitet, fører til at det ikke enkelt lar seg gjøre å skille mellom regulering som forfølger sportslige interesser og regulering som forfølger økonomiske interesser.³⁰ EU-kommisjonen formulerer essensen ved at "sport must be able to assimilate the new commercial framework in which it must develop, without at the same time losing its identity and autonomy, which underpin the functions it performs in the social, cultural, health and educational areas.".³¹

²⁶ Figur 1.

²⁷ Rapport av 10. desember 1999, *The Helsinki Report on Sport*, COM/99/0644 final, s. 4.

²⁸ Kommunikasjon av 18. januar 2011, *Developing the European Dimension in Sport*, COM/2011/0012 final, s. 8 flg. ; kommunikasjon av 11. Juli 2007, *White Paper on Sport*, COM/2007/0391 final, s. 10 flg.

²⁹ Sak C-49/07, *MOTOE*, avsnitt 33.

³⁰ Sak C-124/21 P, *International Skating Union*, avsnitt 155 ; Sak C-519/04 P, *Meca Medina*, avsnitt 26.

³¹ Rapport av 10. desember 1999, *The Helsinki Report on Sport*, COM/99/0644 final, punkt 4.

Behovet for å regulere idretten kan gjøre det nødvendig med konkurransebegrensende tiltak. Det oppstår dermed en interessekonflikt mellom idrettshensyn og konkurransehensyn.³² I praksis har derfor EU-retten landet på en mellomløsning der idrettens regulerende organer gis betinget autonomi.³³ Wouters unntaket er i denne sammenheng en mekanisme for å ivareta idrettens spesielle karakter innenfor rammen av konkurranseretten. Den underliggende konteksten for oppgavens problemstilling er dermed samspillet mellom *lex sportiva* og EU-konkurranseretten. På et fundamentalt nivå er det et spørsmål om i hvilken grad idrettens regulerende organer skal tilkjennes autonomi på grunnlag av idrettens spesielle natur.

2.2 Grunnet for konkurranserettenens anvendelse på idrettens område

EUs lovgivende kompetanse bygger på prinsippet om “conferral” som innebærer at EU sin kompetanse er begrenset til det medlemslandene har gitt gjennom konvensjonen.³⁴ Det gjelder alle EUs organer, også Domstolen som har som hovedoppgave å sikre at konvensjonen tolkes og anvendes korrekt.³⁵ Romtraktaten fra 1957 nevnte ikke idrett med et eneste ord i konvensjonsteksten, noe som kunne tilsi at det lå utenfor EUs kompetanse.³⁶ Kompetansen er imidlertid ikke begrenset til det som uttrykkelig nevnes i konvensjonene. Selv om lovgivende kompetanse mangler, så kan EUs organer gripe inn i praksis som kolliderer med målet om opprettelsen av et indre marked.³⁷ EU-domstolen og Kommisjonen må derfor vurdere lovligheten av idrettens regulerende aktivitet i den grad det virker inn på markedsreglene.

Den første avgjørelsen som omhandlet spørsmålet om EU-rettens anvendelse på idrettens område kom i 1974 med *Walrave and Koch*.³⁸ Saken gjaldt to nederlandske personer som ønsket å tilby sine tjenester som følgemotorsyklister (stayer) under internasjonale banesyklingskonkurranser, til syklister (pacemaker) av andre nasjonaliteter. Det internasjonale sykkelforbundet sine regler fastslo imidlertid at pacemaker og stayer måtte være av samme nasjonalitet.³⁹ Spørsmålet var om disse reglene diskriminerte på bakgrunn av

---

³² Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 43 ; Sak C-124/21 P, *International Skating Union*, avsnitt 47 ; Sak AT. 40208, *International Skating Union's Eligibility rules*, avsnitt 173 ; Sak T-93/18, *International Skating Union*, avsnitt 75.

³³ Se punkt 2.2.

³⁴ TEU artikkel 5.

³⁵ TEU artikkel 19 (1).

³⁶ Treaty establishing the European Economic Community (Romtraktaten).

³⁷ Weatherill (2017) s. 55.

³⁸ Sak 36/74, *Walrave and Koch*.

³⁹ *Ibid*, s. 1407.

nasjonalitet, og hindret fri bevegelse av personer og tjenester.⁴⁰ EU-domstolen måtte dermed ta stilling til hvorvidt reglene i det hele tatt fikk anvendelse på idrettens område. I den forbindelse uttalte Domstolen at «the practice of sport is subject to Community law only in so far as it constitutes an economic activity within the meaning of Article 2 of the Treaty.»⁴¹

Hovedregelen om at idrett er omfattet av EU-retten så lenge det utgjør økonomisk aktivitet ble dermed utformet. Domstolen tok samtidig forbehold for sammensetningen av idrettslag, særlig landslag, som er et spørsmål av «purely sporting interest and as such has nothing to do with economic activity».⁴² Slik aktivitet er unntatt fra EU-retten så lenge det «remain limited to its proper objectives».⁴³ Det var dermed tydelig at Domstolen anerkjente idrettens spesielle karakter. Denne anerkjennelsen la samtidig grunnlaget for utformingen av unntaket for «purely sporting interests».⁴⁴ Rettstilstanden ble stadfestet allerede i 1976 i *Donà v Mantero* som også gjaldt spørsmålet om diskriminering i idretten på bakgrunn av reglene om fri bevegelse av personer og tjenester.⁴⁵ Til tross for disse dommene var det likevel fra midten av 70-tallet og fram til 90-tallet ingen rettslig utvikling på området. I mellomtiden opererte idretten stort sett uavhengig av EU retten.⁴⁶

Det virkelige inntoget for EU retten på idrettens område kom med den banebrytende *Bosman* dommen i 1995.⁴⁷ Den profesjonelle fotballspilleren Jean-Marc Bosman gikk til sak mot det Belgiske fotballforbundet sine overgangsregler og nasjonalklausuler som var fastsatt i samsvar med UEFA og FIFA.⁴⁸ Overgangsreglene slo fast at den nye klubben måtte betale den tidligere klubben en kompensasjon for å signere spillere til tross for at vedkommende ikke lenger hadde kontrakt hos den opprinnelige klubben.⁴⁹ Mens nasjonalklausulene innebar at de nasjonale fotballforbundene kunne avgrense antall spillere på hvert lag basert på nasjonalitet.⁵⁰ Til tross for UEFAs anførsler om at reglene gjaldt rent sportslige interesser, konkluderte Domstolen med at overgangsreglene og nasjonalklausulene var brudd på reglene

---

⁴⁰ Ibid, avsnitt 1–2.

⁴¹ Ibid, s. avsnitt 4.

⁴² Ibid, avsnitt 8.

⁴³ Ibid, avsnitt 9.

⁴⁴ Oversatt til «rent sportslige interesser».

⁴⁵ Sak 13/76, *Donà v Mantero*, avsnitt 1.

⁴⁶ Parrish og García (2018) s. 9.

⁴⁷ Sak C-415/93, *Bosman*.

⁴⁸ Ibid, avsnitt 4.

⁴⁹ Ibid, avsnitt 6–24.

⁵⁰ Ibid, avsnitt 27.

om fri bevegelse.⁵¹ Dommen skapte uro i idretten, som ikke lenger kunne handle uavhengig av EU-retten. Reaksjonen fra tidligere UEFA president Lennart Johansson var at EU «was trying ‘to kill club football in Europe’».⁵² Domstolen videreførte utgangspunktet om at økonomisk aktivitet er omfattet av EU retten så lenge det ikke dreier seg om rent sportslige interesser.⁵³ Men Domstolen fremhevet også vanskeligheten med å skille økonomisk aktivitet fra sportslig aktivitet. Det var også grunnen til at det generelle unntaket for rent sportslige interesser ikke kom til anvendelse.⁵⁴

De nevnte sakene gjaldt anvendelsen av reglene om fri bevegelse på idrettens område. Det var derfor ikke avklart om konkurransereglene også fikk anvendelse. Dette spørsmålet ble for første gang behandlet av EU-kommisjonen i *ENIC/UEFA* i 2002.⁵⁵ Kommisjonen la til grunn at også konkurransereglene får anvendelse på idrettens område dersom det kvalifiserer som økonomisk aktivitet.⁵⁶ Kommisjonen valgte imidlertid en annen tilnærming til spørsmålet om idrettens spesielle karakter begrunnet unntak. Kommisjonen vurderte nemlig ikke om det kunne gjøres et generelt unntak for rent sportslige interesser. Vurderingen tok derimot utgangspunkt i unntaksregelen utviklet i *Wouters*.⁵⁷

EU-domstolen fulgte opp denne tilnærmingen i *Meca Medina* i 2006. Spørsmålet var blant annet om Det internasjonale svømmeforbundet sine dopingregler var i tråd med TEUV artikkel 101.⁵⁸ Domstolen stadfestet først at konkurransereglene også får anvendelse på idrettens område dersom det kvalifiserer som økonomisk aktivitet.⁵⁹ Deretter ble det avgjørende hvorvidt dopingreglene var nødvendig og proporsjonal for å oppnå det legitime formålet om en doping fri sport.⁶⁰ Dopingreglene gikk ikke utover hva som var nødvendig og kunne dermed unntas fra artikkel 101 (1) etter *Wouters* unntaket.⁶¹ Domstolen konstaterte også at det ikke kan gjøres et generelt unntak fra konkurransereglene for rent sportslige interesser.⁶²

---

⁵¹ Ibid, avsnitt 104 og 137.

⁵² García (2007) s. 202.

⁵³ Sak C-415/93, *Bosman*, avsnitt 73 og 76.

⁵⁴ Ibid, avsnitt 76

⁵⁵ Sak AT.37806, *ENIC / UEFA*.

⁵⁶ Ibid, avsnitt 25.

⁵⁷ ENIC/UEFA avsnitt 31–42.

⁵⁸ Sak C-519/04 P, *Meca Medina*, avsnitt 16.

⁵⁹ Ibid, avsnitt 22.

⁶⁰ Sak C-519/04 P, *Meca Medina*, avsnitt 42.

⁶¹ Ibid, avsnitt 55.

⁶² Se punkt. 4.1.2.

Wouters unntaket ble dermed sentralt for å ivareta idrettens spesielle karakter innenfor rammene av TEUV artikkel 101.

Den historiske utviklingen viser at grunnlaget for EU-retten anvendelse på idrettens område ble lagt i praksis, før ikrafttredelsen av Lisboa-traktaten i 2009 og TEUV artikkel 165 som for første gang omtaler idrett i konvensjonen.⁶³ Anvendelsen av konkurransereglene på idrettens område bygger på utgangspunktene utviklet for reglene om fri bevegelse. Det gjennomgående likhetstrekket er anerkjennelsen av idrettens spesielle karakter. Utviklingen viser imidlertid at et generelt unntak fra konkurransereglene ikke er aktuelt. Løsningen ble dermed å gi idrettens regulerende organer betinget autonomi gjennom Wouters unntaket. Ved fastleggelsen av de idrettens spesielle karakter er det likevel relevant å se til praksis for reglene om fri bevegelse.

2.3 Regulering av idretten – Artikkel 165

Idretten har tradisjonelt argumentert for absolutt autonomi gjennom et generelt unntak fra EU-retten. Praksis fra EUs organer gjorde det imidlertid klart at *lex sportiva* måtte sameksistere med EU-retten.⁶⁴ Alternativet ble dermed betinget autonomi innenfor rammene av EU-retten. Målet ble dermed å sørge for at idrettens spesielle karakter fikk anerkjennelse i konvensjonen.⁶⁵ I desember 2009 fikk idrettens representanter gjennomslag for sin lobbyisme, ved ikrafttredelsen av TEUV artikkel 165. Ifølge bestemmelsens første ledd er det overordnede målet å bidra til «the promotion of European sporting issues, while taking account of the specific nature of sport, its structures based on voluntary activity and its social and educational function». Det utdypes i andre ledd at EUs tiltak skal være rettet mot «developing the European dimension in sport, by promoting fairness and openness in sporting competitions and cooperation between bodies responsible for sports, and by protecting the physical and moral integrity of sportsmen and sportswomen, especially the youngest sportsmen and sportswomen». Det sentrale spørsmålet for denne oppgaven er hvorvidt artikkel 165 har betydning for anvendelsen av Wouters unntaket på idrettens område.

---

⁶³ Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, OJ C 306. (Lisboa-traktaten) ; Se også punkt 2.3.

⁶⁴ Se punkt. 2.2.

⁶⁵ Weatherill (2017) s. 141–142 og 154.

EU fikk med Lisboa-traktaten koordinerende kompetanse på idrettens område.⁶⁶ Dette er i utgangspunktet en lovgivende kompetanse, men kan også få betydning for tolkningen av markedsreglene. Kompetansen er imidlertid ikke formelt horisontal, slik at den får direkte anvendelse på markedsreglene.⁶⁷ Det gis likevel uttrykk i teorien for at bestemmelsen kan få betydning for anvendelsen av markedsreglene.⁶⁸ I *Olympique Lyonnais* viser EU-domstolen til bestemmelsen, men kun som et moment som underbygger relevansen av formålene.⁶⁹ Generaladvokat Rantos går lenger i *Super League* og hevder bestemmelsen kan brukes som en standard i tolkningen og anvendelsen av konkurranseretten.⁷⁰ I ISU viser også Underretten til bestemmelsen ved etableringen av det legitime formålet.⁷¹ Generaladvokaten går i samme retning i *Royal Antwerp Football Club* i forbindelse med reglene om fri bevegelse, hvor han legger til grunn at bestemmelsen er relevant for å identifisere rettfærdiggjørende grunner for unntak fra TEUV artikkel 45, og som en indikasjon på hva som er akseptabelt når det gjennomføres proporsjonalitetstester.⁷² Det samme må også gjelde for konkurransereglene. Det må dermed legges til grunn at TEUV artikkel 165 har betydning for tolkningen og anvendelsen av artikkel 101 (1). Tilsvarende må den få betydning for vurderingen av unntak fra artikkel 101 (1) etter Wouters unntaket.

Et annet spørsmål er hva artikkel 165 rent faktisk tilfører ved vurderingen av Wouters unntaket. Ordlyden er både tynn og vag, og derfor ifølge Weatherill ikke egnet til å løse konkrete tvister.⁷³ Bestemmelsen er en opprømsing av de sportslige interessene som det skal tas hensyn til. Hvis man leser ordlyden, er det tydelig at de egenskapene som trekkes frem bygger på praksis fra idrettens område. Henvisningen til idrettens spesielle natur er ikke nyskapende, men er anerkjent i rettspraksis helt fra introduksjonen av unntaket for rent sportslige interesser i *Walrave and Koch*.⁷⁴ Idrettens sosiale funksjon og struktur har også vært sentral for tidligere praksis.⁷⁵ Det samme gjelder blant annet behovet for rettfærdige sportskonkurranser.⁷⁶ På grunn av bestemmelsens vage karakter er det også behov for å

---

⁶⁶ TEUV artikkel 6 bokstav e ; Gundersen (2010), s. 46.

⁶⁷ Weatherill (2011) s. 13 ; Parrish (2012) s. 727 ; sak C-680/21, *Royal Antwerp Football Club*, avsnitt 54.

⁶⁸ Weatherill (2011) s. 16 ; Parrish (2012) s. 733.

⁶⁹ Sak C-325/08, *Olympique Lyonnais* avsnitt 40.

⁷⁰ Sak C-333/21, *Euorpean Super League Company* avsnitt 35.

⁷¹ Sak T-93/18, *International Skating Union*, avsnitt 78.

⁷² Sak C-680/21, *Royal Antwerp Football Club*, avsnitt 55.

⁷³ Weatherill (2017), s. 51 og 62.

⁷⁴ Se punkt 2.2.

⁷⁵ Sak C-415/93, *Bosman*, avsnitt 106 ; Forente saker C-51/96 og C-191/97, *Deliège*, avsnitt 41 ; Sak T-313/02, *Meca Medina*, avsnitt 46.

⁷⁶ Sak C-519/04 P, *Meca Medina*, avsnitt 51.

presisere innholdet i praksis. Den bidrar derfor etter mitt syn ikke til proporsjonalitetsvurderingen, slik Generaladvokaten forfekter i *Royal Antwerp Football Club*.⁷⁷ Bestemmelsen gir ingen nærmere veiledning til den interne avveiningen av de ulike idrettshensynene, samt hvordan disse skal veies opp mot andre økonomiske hensyn. Den er derfor ikke egnet til å understøtte den konkrete avveiningen under proporsjonalitetsvurderingen i Wouters unntaket. Den bidrar heller ikke til spørsmålet om hva som er en nødvendig konkurransebegrensning.⁷⁸

Ved etableringen av det legitime formålet er det på den andre siden gunstig å ta utgangspunkt i bestemmelsen. Den gir uttrykk for hva EU anser som viktige egenskaper ved idretten. Det er derfor naturlig at disse hensynene også anses som legitime formål å forfølge etter Wouters unntaket. Det konkrete innholdet i de sportslige hensynene som trekkes frem i bestemmelsen må likevel presiseres i praksis. Det er derfor treffende når Weatherill beskriver bestemmelsen som både revolusjonerende og triviell.⁷⁹ Den er revolusjonerende fordi den gir EU konstitusjonell legitimitet til å intervensere på idrettens område. Samtidig er den triviell ettersom den er en fortsettelse og ikke en reformasjon av utviklingen på idrettens område.⁸⁰ For Wouters unntaket har den først og fremst betydning for etableringen av det legitime formålet.⁸¹

---

⁷⁷ Note 72.

⁷⁸ Se punkt 3.1.

⁷⁹ Weatherill (2017), s. 155.

⁸⁰ Ibid, s. 158.

⁸¹ Se punkt 5.1.

3 Wouters unntaket

3.1 Wouters – regulering av advokatyret

Wouters unntaket er en fremgangsmåte som ble utviklet i *Wouters* for å rettferdiggjøre unntak fra TEUV artikkel 101 (1). Spørsmålet i *Wouters* var om begrensningene i Nederland på advokaters mulighet for å inngå forretningspartnerskap med andre profesjoner var i tråd med markedsreglene. Offentlige organer var delegert myndighet til å vedta bindende regulering for å sikre en forsvarlig utøvelse av advokatyret.⁸² Den omstridte reguleringen forbød som hovedregel forretningspartnerskap mellom advokater og andre profesjoner.⁸³ Tilsynsorganet tillot derfor ikke advokaten Wouters å bli partner i et selskap bestående av skatterådgivere og regnskapsførere.⁸⁴ Saken ble sendt til EU-domstolen for prejudisiell avgjørelse, som blant annet måtte ta stilling til tolkningen av TEUV artikkel 101.⁸⁵

Domstolen la til grunn at reguleringen var en beslutning truffet av en sammenslutning av foretak og dermed omfattet av TEUV artikkel 101.⁸⁶ Forbudet mot slike forretningspartnerskap førte ifølge Domstolen til redusert produksjon og teknisk utvikling, og hadde dermed en negativ innvirkning på konkurransen i markedet.⁸⁷ Til tross for dette uttalte Domstolen i avsnitt 97 at:

«However, not every agreement between undertakings or every decision of an association of undertakings which restricts the freedom of action of the parties or of one of them necessarily falls within the prohibition laid down in Article 85(1) of the Treaty. For the purposes of application of that provision to a particular case, account must first of all be taken of the **overall context** in which the decision of the association of undertakings was taken or produces its effects. More particularly, account must be taken of **its objectives**, which are here connected with the need to make rules relating to organisation, qualifications, professional ethics, supervision and liability, in order to ensure that the ultimate consumers of legal services and the sound

---

⁸² Sak C-309/99, *Wouters*, avsnitt 3–10.

⁸³ *Ibid*, avsnitt 17–18.

⁸⁴ *Ibid*, avsnitt 25.

⁸⁵ *Ibid*, avsnitt 1.

⁸⁶ *Ibid*, avsnitt 71.

⁸⁷ *Ibid*, avsnitt 86, 90 og 94.

administration of justice are provided with the necessary guarantees in relation to integrity and experience (...). It has then to be considered whether the consequential effects restrictive of competition are **inherent in the pursuit of those objectives.**”, (min utheving).⁸⁸

Domstolen gikk deretter over på en vurdering av hvorvidt reguleringen likevel kunne unntas fra artikkel 101 (1). Det ble fremhevet at reguleringen sikret advokaters uavhengige rådgivning og representasjon av sine klienter, samt overholdelsen av en streng taushetsplikt. Regnskapsførere var på den andre siden ikke underlagt de samme krav til yrkesutøvelsen.⁸⁹ Et tverrfaglig forretningspartnerskap var derfor egnet til å skape usikkerhet rundt advokaters etterlevelse av de forventede profesjonalitetskravene. Forbudet ivaretok dermed hensynet til klienten og «could therefore reasonably be considered to be necessary in order to ensure the proper practice of the legal profession ...».⁹⁰ De negative konsekvensene forbudet hadde på konkurransen i markedet gikk heller ikke «beyond what is necessary in order to ensure the proper practice of the legal profession».⁹¹ Det var dermed grunnlag for å unnta reguleringen fra artikkel 101 (1).⁹²

Domstolen utformet med dette det såkalte *Wouters* unntaket. Det innebærer at det må foretas en konkret vurdering av den helhetlige konteksten som beslutningen er fattet i. I denne vurderingen oppstilles det som vilkår at det foreligger et legitimt formål og at avtalen er nødvendig for forfølgelsen av det legitime formålet.⁹³ De negative konsekvensene reguleringen har på konkurransen i markedet må også være proporsjonalt til formålet.

Det kan stilles spørsmål ved om *Wouters* faktisk oppstiller et proporsjonalitetskrav.⁹⁴ Den senere henvisningen i *Meca Medina* skaper noe tvil siden den ikke viser tilbake til *Wouters* avgjørelsen ved fremstillingen av proporsjonalitetskravet.⁹⁵ Domstolen foretar imidlertid implisitt en proporsjonalitetsvurdering når den i avsnitt 109 legger til grunn at reguleringen

---

⁸⁸ Ibid, avsnitt 97.

⁸⁹ Ibid, avsnitt 103–105.

⁹⁰ Ibid, avsnitt 107.

⁹¹ Ibid, avsnitt 109.

⁹² Ibid, avsnitt 110.

⁹³ Dommen bruker ordet «inherens», men jeg vil i det følgende bruke det mer tilgjengelig ordet «nødvendighet».

⁹⁴ Rusa (2019) s. 90, forfatter legger til grunn at *Meca Medina* dommen legger til et krav om proporsjonalitet i vurderingen.

⁹⁵ Sak C-519/04 P, *Meca Medina*, avsnitt 42.

ikke «go beyond what is necessary». Proporsjonalitetskravet fremgår derfor etter mitt syn av *Wouters*.

Det kan også stilles spørsmål ved om det oppstilles et rimelighetskrav i dommen. Det fremheves at det regulerende organet «reasonably» kunne anse reguleringen som nødvendig og proporsjonal.⁹⁶ Bruken av ordet «reasonably» tilsier at det skal foretas en vurdering av hva det regulerende organet med rimelighet kunne anse som nødvendig. Denne formuleringen er imidlertid ikke gjentatt i etterfølgende praksis. Det er heller ikke i teorien tatt til orde for en rimelighetsvurdering. Det er derfor ikke grunnlag for å oppstille en rimelighetsvurdering under *Wouters* unntaket.

Regulering som er nødvendig og proporsjonalt til forfølgelsen av et legitimt formål er altså rettferdiggjørende. Der disse vilkårene er oppfylt, faller avtalen inkludert det aktuelle tiltaket utenfor anvendelsesområdet til TEUV artikkel 101 (1).⁹⁷

3.2 Er *Wouters* unntaket en del av “ancillary restraints” doktrinen?

Doktrinen om “ancillary restraints”⁹⁸ innebærer at en avtale eller et vilkår i en avtale som utgjør en konkurransehindring, kan unntas fra artikkel 101 (1) dersom den er nødvendig for gjennomføringen av en underliggende legitim avtale og de negative konsekvensene på konkurransen i markedet er proporsjonal til gjennomføringen av den legitime avtalen.⁹⁹

Doktrinen ligner på *Wouters* unntaket som også tar utgangspunkt i en vurdering av om en konkurransebegrensende praksis er nødvendig og proporsjonal for å oppnå et legitimt formål.¹⁰⁰ Domstolens praksis om den tradisjonelle doktrinen for tilknyttede begrensninger var allerede etablert ved domsavsigelsen i *Wouters*. Det reiser derfor spørsmålet om *Wouters* unntaket bygger på denne doktrinen.

Det må først og fremst tas utgangspunkt i domspremissene i *Wouters* for å vurdere grunnlaget for unntaksregelen. Domstolen tar ikke uttrykkelig stilling til spørsmålet. Ved fremstillingen

---

⁹⁶ Se Sak C-309/99, *Wouters*, avsnitt 107 og 110.

⁹⁷ Sak C-124/21 P, *International Skating Union*, avsnitt 94.

⁹⁸ Oversatt til «tilknyttede begrensninger».

⁹⁹ Sak T-112/99, *M6 and Others v Commission*, avsnitt 104–106.

¹⁰⁰ Den tradisjonelle doktrinen krever en legitim avtale, mens *Wouters* unntaket krever at et legitimt formål følges.

av unntaksregelen henvises det bare til *Reisebüro Broede*¹⁰¹ som gjaldt reglene om fri bevegelse.¹⁰² I den konkrete vurderingen henvises det til *Klopp*¹⁰³ og *Mac Quen and Others*¹⁰⁴, som også gjaldt unntak fra reglene om fri bevegelse. Disse henvisningene synes først og fremst å belyse at det i fravær av EU-regulering på området, som utgangspunkt er opp til medlemslandene selv å regulere utøvelsen av det juridiske yrket på sitt territorium.¹⁰⁵ Det gir derfor ikke veiledning til spørsmålet. Domstolen henviser imidlertid til *DLG* i proporsjonalitetsvurderingen.¹⁰⁶ Denne dommen gjaldt nettopp unntak fra artikkel 101 (1) etter doktrinen om tilknyttede begrensninger.¹⁰⁷ Henvisningen kan indikere at Domstolen bygger på den tradisjonelle doktrinen. På den andre siden fremkommer henvisningen avslutningsvis for å belyse proporsjonalitetskravet. Det kan derfor også forstås utelukkende som en henvisning til proporsjonalitetsvurderingen og ikke til doktrinen om tilknyttede begrensninger som sådan. Domspremissene gir derfor ikke tilstrekkelig grunnlag til å avgjøre spørsmålet.

Det er også relevant å se på de konkrete vilkårene for unntak som oppstilles i *Wouters*. Det grunnleggende vilkåret for å gjøre unntak er nemlig ikke forenelig med den tradisjonelle doktrinen. Doktrinen om tilknyttede begrensninger begrunnes med at en tilleggsavtale eller et tilleggsvilkår i en avtale er nødvendig for fullbyrdelsen av en avtale som er gunstig for konkurransen i markedet. *Remia v commission* er illustrerende for betydningen av den primære avtalens konkurransefordeler.¹⁰⁸ Det gjaldt en konkurranseklausul som hindret selgeren av selskapet å konkurrere med kjøper. I motsatt fall ville selger med sin inngående kunnskap være i posisjon til å ta tilbake tidligere kunder umiddelbart etter salget og dermed drive selskapet ut av drift. Konkurransesklausulen var derfor en nødvendig forutsetning for salget. Argumentet var dermed at den hadde konkurransefordeler ved å sikre flere aktører på markedet.¹⁰⁹ Doktrinen om tilknyttede begrensninger begrunnes altså med konkurransehensyn. *Wouters* på den andre siden begrunnes ikke med konkurransehensyn. Det rettfærdiggjørende formålet i *Wouters* var hensynet til en forsvarlig utøvelse av advokatyret. Unntaket begrunnes med forbrukerhensyn, eller mer overordnet allmenne hensyn. Det ser

---

¹⁰¹ Sak C-3/95, *Reisebüro Broede v Sandker*.

¹⁰² Sak C-309/99, *Wouters*, avsnitt 97.

¹⁰³ Sak C-107/83, *Ordre des avocats au barreau de Paris v Klopp*.

¹⁰⁴ Sak C-108/96, *Mac Quen and Others*.

¹⁰⁵ Sak C-309/99, *Wouters*, avsnitt 97, 99 og 108.

¹⁰⁶ *Ibid*, avsnitt 109.

¹⁰⁷ Sak C-250/92, *DLG*, avsnitt 35.

¹⁰⁸ Sak C-42/84, *Remia v Commission*.

¹⁰⁹ *Ibid*, avsnitt 18–19.

man også tydelig i praksis på idrettens område hvor rent sportslige hensyn begrunner unntak.¹¹⁰ Det er altså helt forskjellige begrunnelser for unntak etter de to vurderingene. Denne forskjellen tilsier at Wouters unntaket ikke bygger på doktrinen om tilknyttede begrensninger

Det sondres også av den grunn mellom de to unntaksreglene i juridisk teori. *Wish og Bailey* skiller mellom det de kaller «Commercial ancillary restraints» og «regulatory ancillary».¹¹¹ I nyeste utgaven av boken behandles det samme under henholdsvis «objective necessity» og «The Wouters doctrine».¹¹² Essensen er imidlertid det samme, at det er en forskjell mellom tilknyttede kommersielle begrensninger og tilknyttede regulatoriske begrensninger.¹¹³ Wouters unntaket blir også fremstilt som en regel utviklet i *Wouters* og *Meca Medina*.¹¹⁴ Den samlede oppfatningen synes å være at Wouters unntaket er en selvstendig regel. Men reglene behandles i tilknytning til hverandre, noe som også hentyder til en sammenheng.

Ved anvendelsen av unntaket i praksis er det også uklart hva som er grunnlaget for regelen. I *Meca Medina*, henviser EU-domstolene både til *Wouters* og *DLG* ved anvendelsen av unntaksregelen.¹¹⁵ I *ISU* viser Kommisjonen bare til *Meca Medina*, mens Underretten viser til både *Wouters* og *Meca Medina*.¹¹⁶ Generaladvokat Rantos fant det imidlertid nødvendig å gi en tydelig avklaring i *Super League*.¹¹⁷ Han beskriver «regulatory ancillary restraints» som en utvidelse av doktrinen om tilknyttede begrensninger, til å omfatte restriksjoner som anses nødvendig av hensyn til allmenne interesser.¹¹⁸ Denne utvidelsen bygger på en mer abstrakt vurdering av et bredt spekter av ikke-økonomiske hensyn.¹¹⁹ I likhet med teorien skiller Generaladvokaten mellom den tradisjonelle doktrinen og Wouters unntaket. Men i motsetning til teorien tar han et uttrykkelig standpunkt om at unntaket bygger på doktrinen om tilknyttede begrensninger. Uttalelsen forstås som at Wouters unntaket er en selvstendig regel som bygger på doktrinen om tilknyttede begrensninger.

---

¹¹⁰ Se punkt 4.

¹¹¹ *Wish og Bailey* (2018) s. 135–142.

¹¹² *Wish og Bailey* (2021), s. 139–142.

¹¹³ «regulatory ancillary restraints» er det samme som Wouters unntaket.

¹¹⁴ *Rose og Bailey* (2013) s. 167 pkt. 2.152 ; *Colomo, Competition Law and sports governance: disentangling a complex relationship*, s. 18.

¹¹⁵ Sak C-519/04 P, *Meca Medina*, avsnitt 42 og 47.

¹¹⁶ Sak AT. 40208, *International Skating Union's Eligibility rules*, avsnitt 210 ; Sak T-93/18, *International Skating Union*, avsnitt 77.

¹¹⁷ Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 86.

¹¹⁸ *Ibid*, avsnitt 87–88.

¹¹⁹ *Ibid*, avsnitt 91.

Det er etter mitt syn den riktige forståelsen av Wouters unntaket. Det er riktignok en betydelig forskjell mellom konkurransehensyn som begrunner unntak etter den tradisjonelle doktrinen og legitime formål etter Wouters unntaket. Sondringen mellom tilknyttede kommersielle begrensninger og tilknyttede regulatoriske begrensninger er derfor treffende.¹²⁰ Men når det gjelder kravene til nødvendighet og proporsjonalitet, er det imidlertid ingen åpenbar forskjell mellom vilkårene. Når det sies at Wouters unntaket er selvstendig er det derfor vilkåret om legitimt formål som gjør det til en selvstendig regel. På denne bakgrunnen er det etter mitt syn også grunnlag for å se til den tradisjonelle doktrinen ved fastleggelsen av innholdet i vilkåret til nødvendighet og proporsjonalitet.

Generaladvokatens rådgivende uttalelser er ikke bindende for EU-domstolen, så det gjenstår å se hvilken forståelse Domstolen legger til grunn. Det er ikke sikkert Domstolen ser det nødvendig å ta uttrykkelig stilling til spørsmålet slik Generaladvokaten gjør. Det er fullt mulig å behandle Wouters unntaket uten å ta stilling til koblingen med den tradisjonelle doktrinen.

3.3 Wouters unntakets anvendelsesområde

Det er klart etter *Meca Medina* at Wouters unntaket kan anvendes på idrettens regulerende organer.¹²¹ Det er likevel nyttig å forstå grunnlaget for anvendelsen av regelen på idrettens område. EU-domstolen gir ingen uttrykkelige begrensninger i anvendelsesområdet. Det må derfor utledes fra domspremissene, det konkrete saksforholdet samt etterfølgende praksis.

Dommen gjaldt et offentlig organ som med hjemmel i lov regulerte og kontrollerte utøvelsen av advokatyret i Nederland. Det må for det første legges til grunn at unntaket er begrenset til regulerende virksomhet innenfor et område..

Den etterfølgende anvendelsen av unntaket i *OTO*¹²², *CNG*¹²³ og *API*¹²⁴ gjaldt alle regulerende organer som hadde hjemmel i lov. Det kan derfor tilsi at det også må være et element av innblanding fra lovgiver i det regulerende organets virksomhet.¹²⁵ En slik

---

¹²⁰ Wouters unntaket og «regulatory ancillary restraints» er det samme.

¹²¹ Se punkt 4.1.

¹²² Sak C-1/12, *OTO*.

¹²³ Sak C-136/12, *CNG*.

¹²⁴ Sak C-184/13, *API and Others*.

¹²⁵ Janssen (2016) s. 339.

forståelse forutsetter at anvendelsen på idrettens område skiller seg fra unntaksregelen utviklet i *Wouters*. Det skyldes at idrettens regulerende organer normalt er private organer opprettet uavhengig av lovgivende myndigheter. Det er etter mitt syn en feil tolkning av unntaket. Det må heller forstås slik at *Wouters* ikke stiller krav til relasjon mellom det regulerende organet og lovgivende myndighet. Anvendelsen av unntaksregelen på idrettens område er dermed et resultat av dette.

Det er også uklart om det kan stilles andre krav til det regulerende organet. *Wouters* gir ingen nærmere veiledning til spørsmålet. Det faktum at et regulerende organ har hjemmel i lov kan imidlertid anses som et moment som gir det autoritet. Idrettens regulerende organer får derimot ikke autoritet gjennom lovgiver. Rollen som regulerende myndighet blir likevel respektert både nasjonalt og internasjonalt. EU anerkjenner at idrettens regulerende organer er best egnet til å ivareta idrettens hensyn.¹²⁶ Internasjonale organer som FIFA og UEFA har derfor en sterk autoritet på fotballens område, som gjør det mulig for dem å utføre sin regulerende aktivitet. Det må etter mitt syn være en forutsetning for anvendelsen av *Wouters* unntaket. Det vil motsetningsvis være vanskelig å forsvare unntak for konkurransebegrensende regulering. I fravær av autoritet kan det være ulike regulerende organer med motstridende interesser innenfor det aktuelle området. Da blir det også vanskelig å vurdere hvorvidt begrensningen er nødvendig og proporsjonal til et legitimt formål. Fotballens regulerende organers autoritet bygger derimot på en forutsetning om enighet om ett sett med regler.¹²⁷ I likhet med regulerende organer som har hjemmel i lov, så har idrettens organer en etablert autoritet på området. Det tilsier derfor at det må stilles et visst krav til det regulerende organets autoritet innenfor det aktuelle området.

Et annet spørsmål er hvorvidt hensynene som kan legitimere unntak begrenser anvendelsesområdet. *Wouters* gjaldt forbrukerhensyn, som kan underordnes allmenne hensyn. Det omfatter et vidt spekter av hensyn, men utgjør likevel en viss begrensning. Spørsmålet er dermed om de hensynene som fremheves på idrettens område er allmenne hensyn. Det kan fremstå som det i praksis tas hensyn til selve idretten, og ikke mer allmenne hensyn.¹²⁸ Det er etter mitt syn en for snever forståelse av idrettens hensyn. Det som fremheves på idrettens område er gjerne i det offentlige interesse, slik som dens sosiale og pedagogiske funksjon, beskyttelsen av idrettsutøvernes psykiske og moralske integritet, og rettferdighet og

---

¹²⁶ Se punkt 2.1.

¹²⁷ Se punkt 2.1.

¹²⁸ Janssen (2016) fotnote 21.

åpenhet.¹²⁹ Anvendelsen av unntaket på idrettens område faller derfor innenfor de allmenne hensyn.

En annen nært tilknyttet begrensningen ligger i den grunnleggende forutsetningen om spesielle egenskaper på det aktuelle området. Unntaksregelen utviklet i *Wouters* bygger nemlig på en betraktning om at det på enkelte områder gjør seg gjeldende egenskaper og hensyn som nødvendiggjør konkurransebegrensninger. For advokatyret er det kravet til profesjonalitet, mens på idrettens område er det den gjensidige avhengigheten, som gjør det nødvendig med konkurransebegrensende regulering. Disse økonomiske områdene har det til felles, at de skiller seg fra andre «vanlige» økonomiske områder hvor slike konkurransebegrensninger er uaktuelt. Det er altså en forutsetning for å anvende unntaket at det aktuelle området har spesielle egenskaper som gjør det nødvendig med begrensninger i konkurransen. Unntaket kan derfor potensielt anvendes på ethvert område som kan argumentere for slike spesielle egenskaper. Det er argumenter om idrettens spesielle karakter som har begrunnet anvendelsen av *Wouters* unntaket på idrettens område.¹³⁰

---

¹²⁹ TEUV artikkel 165.

¹³⁰ Se punkt 3.1.

4 Wouters unntaket på idrettens område

4.1 Meca Medina 2006

4.1.1 Svømmesportens dopingregler

Saken omhandlet to profesjonelle langdistansesvømmere som blant annet hevdet at dopingreglene vedtatt av Den internasjonale olympiske komité (IOC) og implementert av Det internasjonale svømmeforbundet (FINA), var en ulovlig konkurransebegrensning etter artikkel 101.¹³¹ Utøvere ble utestengt i 4 år for å overstige den fastsatte grensen på 2 nanogram per milliliter urin for det anabole stoffet «Nandrolone».¹³² Et senere vitenskapelig eksperiment viste imidlertid at terskelverdien for nandrolone kunne overstiges ved konsum av ulike matvarer, som f.eks. villsvin.¹³³ Saken ble derfor behandlet på nytt av CAS som reduserte utestengelsen til to år.¹³⁴ Utøvere innga likevel en klage til EU-kommisjonen ettersom de mente at terskelverdien var satt uten vitenskapelig belegg og så lavt at det førte til urimelige utestengelser av uskyldige og rent uaktsomme utøvere.¹³⁵

Både EU-kommisjonen og Underretten avviste utøvernes klage etter unntaket for rent sportslige interesser.¹³⁶ EU-domstolen avviste også utøvernes klage, men ikke på samme grunnlag som de tidligere instansene. Domstolen mente underretten ved å unnta dopingreglene som rent sportslige interesser hadde tolket EU-retten feil.¹³⁷ Domstolen mente i motsetning til Underretten at det ikke kunne foretas en abstrakt vurdering av hvorvidt reguleringen var omfattet av konkurransereglene. Domstolen avgjorde deretter spørsmålet etter fremgangsmåten utviklet i *Wouters*.¹³⁸ Det avgjørende var derfor hvorvidt dopingreglene sett i lys av den helhetlige konteksten forfulgte et legitimt formål og var nødvendig og proporsjonalt til formålet. Det var uomtvistet at hovedformålet med reglene var det legitime formålet om en doping fri sport.¹³⁹ At brudd på reglene førte til utestengelse av utøvere var i

---

¹³¹ Sak C-519/04 P, *Meca Medina*, Avsnitt 1.

¹³² *Ibid*, avsnitt 3 og 9-10.

¹³³ *Ibid*, avsnitt 11.

¹³⁴ *Ibid*, avsnitt 12–13.

¹³⁵ *Ibid*, avsnitt 16.

¹³⁶ Sak AT.38158, *Meca Medina* (Finnes bare på Fransk) ; Sak T-313/02, *Meca Medina*, avsnitt 68–69.

¹³⁷ Sak C-519/04 P, *Meca Medina* avsnitt 32–34.

¹³⁸ *Ibid*, avsnitt 42.

¹³⁹ *Ibid*, avsnitt 43 og 45.

prinsippet en nødvendig følge av dette.¹⁴⁰ Det ble imidlertid hevdet at IOC hadde implementert unødvendig strenge regler for å beskytte deres egne økonomiske interesser.¹⁴¹ Det avgjørende ble derfor om antidoping reglene var begrenset til det som var nødvendig for å sikre «the proper conduct of competitive sport».¹⁴² Domstolen viste til at kunnskapen om at konsum av mat kunne overstige terskelen for nandrolone, ikke var kjent verken på det tidspunktet reglene ble vedtatt eller når utøverne ble tatt for doping.¹⁴³ På det materielle tidspunktet var det derfor ikke grunnlag for å fastslå at terskelverdien var uproportjonal. Reguleringen gikk med andre ord ikke utover hva som var nødvendig for å sikre en doping fri svømmesport.¹⁴⁴ Domstolen unntok dermed reguleringen fra artikkel 101 (1) på grunnlag av Wouters unntaket.

4.1.2 Unntaket for rent sportslige interesser

Meca Medina reiser spørsmålet om unntaket for rent sportslige interesser kan anvendes på konkurransereglene. Det var ikke avklart ettersom tidligere praksis gjaldt unntak fra reglene om fri bevegelighet.¹⁴⁵ Underretten konkluderte med at anti-doping reglene falt utenfor konkurransereglenes anvendelsesområde ettersom det gjaldt rent sportslige interesser.¹⁴⁶ EU-kommisjonen henviste til *Wouters* ved vurderingen av unntak, men det var tilsynelatende «'in the alternative' or more 'for the sake of completeness'», for å sikre at reguleringen ikke var diskriminerende.¹⁴⁷ Avgjørelsen bygde i likhet med Underretten på unntaket for rent sportslige interesser.

EU-domstolen mente derimot at Underretten og Kommisjonen hadde tolket loven feil ved å unnta reguleringen fra konkurransereglene som rent sportslige interesser.¹⁴⁸ Domstolen legger til grunn at «the mere fact that a rule is purely sporting in nature» ikke unndrar den fra konvensjonens virkeområde.¹⁴⁹ Videre uttaler domstolen at:

---

¹⁴⁰ Ibid, avsnitt 44–45.

¹⁴¹ Ibid, avsnitt 46.

¹⁴² Ibid, avsnitt 47.

¹⁴³ Ibid, avsnitt 52–53.

¹⁴⁴ Ibid, avsnitt 54–55.

¹⁴⁵ Se punkt 2.3.

¹⁴⁶ Sak T-313/02, *Meca Medina*, avsnitt 47.

¹⁴⁷ Sak T-313/02, *Meca Medina*, avsnitt 62.

¹⁴⁸ Sak C-519/04 P, *Meca Medina*, avsnitt 32–34.

¹⁴⁹ Ibid, avsnitt 27.

“Therefore, even if those rules do not constitute restrictions on freedom of movement because they concern questions of purely sporting interest and, as such, have nothing to do with economic activity (...), that fact means neither that the sporting activity in question necessarily falls outside the scope of Articles 81 EC and 82 EC nor that the rules do not satisfy the specific requirements of those articles.”¹⁵⁰

Domstolen legger altså til grunn at konkurransereglene må vurderes selv om det gjelder spørsmål av rent sportslige interesser, som sådan ikke har noe med økonomisk aktivitet å gjøre. Det kan fremstå selvmotsigende ettersom foretaksvilkåret i TEUV artikkel 101 og 102 også stiller krav om at det dreier seg om «economic activity».¹⁵¹ Vilkåret til økonomisk aktivitet etter reglene om fri bevegelse og konkurransereglene er imidlertid ulike.¹⁵² Det forklarer hvorfor Domstolen avviste en direkte sammenheng mellom konklusjonene i de respektive vurderingene. Uttalelsen er også klar på at det som faktisk kan unntas som rent sportslige interesser fra reglene om fri bevegelse, ikke nødvendigvis kan unntas fra konkurransereglene. Domstolen avklarte dermed at unntaket for rent sportslige interesser ikke er anvendelig på konkurransereglene.¹⁵³

Dommen er symptomatisk for den grunnleggende svakheten ved unntaket for rent sportslige interesser. Unntaksregelen har grunnlag i en tanke om at enkelte deler av idrettens aktivitet dreier seg om rent sportslige interesser. Det er treffende for regler om selve utøvelsen av sporten, som offside i fotball, hvordan målpeng beregnes i basket og hva som gir to-minutters utvisning i håndball. Dette er regler som ligger i kjernen av *Lex Sportiva* og som naturligvis ikke er ment å omfattes av EU-retten. Idrettens regulerende aktivitet er imidlertid ikke begrenset til slike rent sportslige interesser.¹⁵⁴ Det gjelder blant annet regulering av utøvernes handlinger gjennom anti-doping regler. For utøverne selv har utestengelsen en ubestridelig økonomisk innvirkning ved at de ikke lenger har mulighet til å tjene penger på sitt levebrød. Det viser at selv regler som av natur er sportslige interesser, likevel har en økonomisk side ved seg. Unntaksregelen bygger altså på en kunstig sonndring mellom

---

¹⁵⁰ Ibid, avsnitt 31 ; artikkel 81 og 82 samsvarer med TEUV artikkel 101 og 102.

¹⁵¹ Sak C-41/90, *Höfner and Elser v. Macrotron*, avsnitt 21.

¹⁵² Colomo, *The Application of EC Treaty Rules to Sport: the Approach of the European Court of First Instance in the Meca Medina and Piau cases*, avsnitt 15–17 ; Hatzopoulos (2011) s. 15.

¹⁵³ Weatherill (2014) 397-398 ; kommunikasjon av 11. Juli 2007, White Paper on Sport, COM/2007/0391 final., s. 14.

¹⁵⁴ Se punkt 2.1.

sportslig og økonomisk aktivitet som ikke lar seg gjøre i praksis.¹⁵⁵ Det er bakgrunnen for at Domstolen ikke ønsket å videreføre unntaksregelen på konkurransereglene. Det samme iboende problemet gjelder ved unntak fra reglene om fri bevegelse, noe som ifølge *Weatherill* tilsier at unntaket ikke lenger er relevant her heller.¹⁵⁶ Det er ikke nødvendig for denne oppgaven å ta stilling til dette. Men det som kan karakteriseres som rent sportslige interesser vil uansett være så snevert etter *Meca Medina* at unntaket har liten betydning i praksis.

4.1.3 Konklusjon – paradigmeskifte

Meca Medina er først og fremst viktig fordi den la grunnlaget for anvendelsen av Wouters unntaket på idrettens område. Den markerer også et paradigmeskifte for anvendelsen av EU-retten på idrettens område. Det generelle unntaket for rent sportslige interesser er preget av en tenkt sonndring som ikke passer med idrettens virkelighet. Det var derfor nødvendig med en alternativ tilnærming for å ivareta idrettens spesielle karakter. Wouters unntaket ga Domstolen muligheten til å unngå den konstruerte dikotomien, samtidig som idrettens hensyn ble tilstrekkelig ivaretatt. Det skal dermed foretas en konkret vurdering i hver enkelt sak hvor spørsmålet er om konkurransebegrensningen er nødvendig og proporsjonal til et legitimt sportslig formål.

Det faktum at Domstolen vurderte lovligheten av anti-doping regler kan fremstå som en sterk inngripen på *lex sportiva*. Nåværende FIFA president var av den oppfatning og mente at utviklingen ville føre til at neste sak handlet om størrelsen på ballen eller formen på målstolpene.¹⁵⁷ Frustrasjonen er forståelig i den grad det ikke lenger var aktuelt med generell immunitet for de rent sportslige reglene. Men som drøftelsen viser var ikke unntaket for rent sportslige interesser tilpasset idrettens realiteter. Ved å endre tilnærming unngikk man dermed å rote seg bort i en intellektuell blindvei. Wouters unntaket er slik sett bedre egnet til å ivareta idrettens hensyn innenfor rammene av EU-konkurranseretten. En slik betinget autonomi var derfor ikke nødvendigvis en ulempe for idrettens regulerende organer.

---

¹⁵⁵ Generaladvokaten kaller sonndringen «artificial» i sak C-124/21 P, *International Skating Union*, avsnitt 155.

¹⁵⁶ *Weatherill* (2017) s. 123.

¹⁵⁷ Infantino, *Meca-Medina: a step backwards for the European Sports Model and the Specificity of Sport*.

4.2 International Skating Union

4.2.1 Det Internasjonale skøyteforbundets regler for autorisering og deltakelse i konkurranser

I 2014 fikk EU-kommisjonen en klage fra to profesjonelle hurtig-skøyteøvere på Det internasjonale skøyteforbundets (ISU) sine reguleringer.¹⁵⁸ ISU er anerkjent av Den internasjonale olympiske komité (IOC) som det eneste ansvarlige organet for administreringen og reguleringen av kunstløp og hurtigløp på verdensbasis.¹⁵⁹ Skøytesporten er organisert i den typiske Europeiske pyramidestrukturen, med ISU som det øverste organet.¹⁶⁰ Den omstridte reguleringen medførte i verste fall utestengelse på livstid for utøvere som deltok i konkurranser som ikke var forhåndsgodkjent av ISU selv eller de nasjonale forbundene underlagt ISU.¹⁶¹ Kommisjonen måtte derfor ta stilling til om reglene for forhåndsgodkjenning og utøvernes deltakelse i tredjeparts konkurranser var i strid med TEUV artikkel 101.¹⁶²

Reguleringen begrenset både skøyteøvernes kommersielle frihet til å delta i konkurranser som ikke var autorisert av ISU, og potensielle konkurrenters mulighet til å rekruttere utøvere til internasjonale skøyteøp.¹⁶³ Reguleringen hadde derfor ifølge Kommisjonen som formål å begrense konkurransen etter TEUV artikkel 101 (1).¹⁶⁴ Det avgjørende ble dermed hvorvidt reguleringen kunne unntas på grunnlag av Wouters unntaket.¹⁶⁵ ISU anførte at reglene var nødvendig for å oppnå de legitime formålene om å beskytte sportens integritet, utøvernes helse og sikkerhet, og sikre at sporten fungerer som den skal.¹⁶⁶ Kommisjonen var enig i at dette var legitime formål, men uenig i at reglene var nødvendig og proporsjonal til formålet.¹⁶⁷ Reguleringen kunne ikke unntas etter Wouters unntaket og utgjorde derfor en ulovlig konkurransebegrensning etter artikkel 101 (1).¹⁶⁸ Kommisjonens avgjørelse ble anket

---

¹⁵⁸ Sak AT. 40208, *International Skating Union's Eligibility rules*, avsnitt 13.

¹⁵⁹ Ibid, avsnitt 7.

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Ibid, avsnitt 3.

¹⁶² Ibid, avsnitt 1.

¹⁶³ Ibid, avsnitt 4.

¹⁶⁴ Ibid, avsnitt 188.

¹⁶⁵ Ibid, avsnitt 210 flg.

¹⁶⁶ Ibid, avsnitt 213.

¹⁶⁷ Ibid, avsnitt 266.

¹⁶⁸ Ibid, avsnitt 267.

til Underretten som kom til samme konklusjon.¹⁶⁹ Saken er anket til EU-domstolen som i skrivende stund ikke har truffet en avgjørelse.

Generaladvokat Rantos har imidlertid kommet med en rådgivende uttalelse, hvor han foreslår at domstolen opphever Underrettens avgjørelse og sender den tilbake til ny vurdering.¹⁷⁰ I motsetning til de tidligere instansene, mener Generaladvokaten at det ikke er grunnlag for å fastslå at formålsvilkåret i TEUV artikkel 101 (1) er oppfylt.¹⁷¹ Generaladvokaten mener derfor Underretten gjorde feil når den ikke vurderte om reguleringen oppfylte det alternative virkningsvilkåret i artikkel 101 (1).¹⁷² Underretten anvendte ifølge Generaladvokaten også Wouters unntaket feil.¹⁷³

Generaladvokaten tok altså ikke stilling til om de konkrete vilkårene under Wouters unntaket var oppfylt. Hvis Domstolen er enig med Generaladvokaten, så vil Underretten måtte avgjøre hvorvidt regulering utgjør en konkurransebegrensning etter virkningsvilkåret i artikkel 101 (1). EU-kommisjonen mente i sin avgjørelse at reguleringen hadde konkurransebegrensende virkning, som etter mitt syn er den riktige konklusjonen.¹⁷⁴ Dersom konklusjonen er at reguleringen har konkurransebegrensende virkning etter artikkel 101 (1), så blir det avgjørende uansett hvorvidt reguleringen kan rettfærdiggjøres etter Wouters unntaket.

4.2.2 Er Wouters unntaket en del av formålsvilkåret i TEUV artikkel 101 (1)?

Ved vurderingen av om en avtale har som formål å begrense konkurransen etter TEUV artikkel 101 (1), skal det tas hensyn til innholdet i den aktuelle avtalen, hvilket formål den forsøker å oppnå og den økonomiske og juridiske konteksten den er en del av.¹⁷⁵ Vurderingen er altså lik den vurderingen som skal foretas etter Wouters unntaket. Underretten konkluderte derfor i sin avgjørelse med at reguleringen hadde som formål å begrense konkurransen etter artikkel 101 (1), fordi de negative konsekvensene på markedet ikke var proporsjonalt til det

---

¹⁶⁹ Sak T-93/18, *International Skating Union*, avsnitt 120.

¹⁷⁰ Sak C-124/21 P, *International Skating Union*, avsnitt 137 og 170.

¹⁷¹ *Ibid*, avsnitt 122.

¹⁷² *Ibid*, avsnitt 122.

¹⁷³ *Ibid*, avsnitt 97 ; se punkt 4.2.2.

¹⁷⁴ Sak AT. 40208, *International Skating Union's Eligibility rules*, avsnitt 194–209.

¹⁷⁵ Sak AT. 40208, *International Skating Union's Eligibility rules*, avsnitt 155 med videre henvisning til praksis.

legitime formålet.¹⁷⁶ Det reiser derfor spørsmålet om Wouters unntaket inngår som et ledd i vurderingen av formålsvilkåret i artikkel 101 (1).

Det må for det første tas stilling til om *Wouters* gir grunnlag for en slik tolkning. I *Wouters* konkluderer Domstolen først med at forbudet mot forretningspartnerskap har som formål eller virkning å begrense konkurransen etter artikkel 101 (1).¹⁷⁷ Deretter slås det fast at forbudet kan ha en merkbar effekt på handelen mellom medlemsstatene.¹⁷⁸ Det er først etter dette at Domstolen i avsnitt 97 går over på vurderingen av om konkurransehindringen likevel kan rettfærdiggjøres ut fra et legitimt formål. Det er klart ut fra domspremissene at Domstolen konkluderer med at det foreligger en konkurransebegrensning etter artikkel 101 (1), før *Wouters* unntaket vurderes. Grunnen til at det oppstår tvil er fordi Domstolen ikke tar uttrykkelig stilling til om det er formåls- eller virkningsvilkåret som er oppfylt.

Det var dette som åpnet opp for misforståelsen i av Underretten i *ISU* som må ha forstått det slik at Domstolen ikke konkluderte med at det forelå en konkurransebegrensning før den gikk over på vurderingen av *Wouters* unntaket. Men som Generaladvokaten fremhever er det rent praktisk ikke nødvendig å komme til en uttrykkelig konklusjon om det er formåls- eller virkningsvilkåret som er oppfylt, før man går over på vurderingen av *Wouters* unntaket.¹⁷⁹ Det er etter mitt syn riktig i de tilfeller rettsanvenderen vet at vilkårene i *Wouters* unntaket er oppfylt. Da vil det ikke være nødvendig med en grundig analyse av formåls- og virkningsvilkåret i TEUV artikkel 101 (1), siden avtalen uansett kan unntas fra bestemmelsen. På den annen side forutsetter vurderingen av *Wouters* unntaket at det er en konkurransebegrensning etter artikkel 101 (1). Og dersom unntaksregelen ikke kommer til anvendelse, er det avgjørende igjen hvorvidt avtalen har som formål eller virkning å begrense konkurransen. Fraværet av en uttrykkelig konklusjon i *Wouters* skyldtes altså en pragmatisk tilnærming til spørsmålet, og gir ikke grunnlag for å forene de to vurderingene.

Det er også distinkte forskjeller i vurderingene som gjør at de ikke kan forenes. Hvilket formål som forfølges er relevant for begge vurderingene. Men formålsvilkåret i TEUV artikkel 101 (1) innebærer ikke på samme måte en vurdering av avtalens nødvendighet og proporsjonalitet til forfølgelsen av allmenne hensyn. Det er riktignok sannsynlig at en avtale

---

¹⁷⁶ Sak AT. 40208, *International Skating Union's Eligibility rules*, avsnitt 67–120.

¹⁷⁷ Sak C-309/99, *Wouters*, avsnitt 86 og 90.

¹⁷⁸ *Ibid*, avsnitt 95–96.

¹⁷⁹ Sak C-124/21 P, *International Skating Union*, avsnitt 40.

som har som formål å begrense konkurransen, også vil være uproporsjonal, men det motsatte er ikke nødvendigvis sant.¹⁸⁰ Derfor mente Generaladvokaten at Underretten ikke hadde grunnlag for å konkludere med at reguleringen hadde som formål å begrense konkurransen fordi den gikk utover det som var nødvendig for å sikre etterlevelse av felles standarder i skøytekonkurranser.¹⁸¹ Underrettens avgjørelse er også av de samme grunner kritisert i juridisk teori.¹⁸²

Det er etter mitt syn ikke grunnlag for å forene Wouters unntaket med formålsvilkåret i TEUV artikkel 101 (1). Selv om vurderingene til en viss grad overlapper er det tydelig at de ikke kan vurderes samlet. Konsekvensen etter de to vurderingene er også helt forskjellig. Dersom avtalen har som formål å begrense konkurransen er den forbudt etter artikkel 101 (1). En nødvendig og proporsjonal avtale vil på den andre siden falle utenfor anvendelsesområdet til artikkel 101 (1) etter Wouters unntaket.¹⁸³ Det er dermed grunn til å tro at EU-domstolen i likhet med Generaladvokaten vil oppklare denne misforståelsen fra Underretten.

4.3 European Super League Company

4.3.1 UEFAs regler for autorisering og deltakelse i konkurranser

I kjølvannet av den mislykkede opprettelsen av European Super League (superligaen) i 2021¹⁸⁴, gikk European Super League Company (ESCL) til sak mot UEFA og FIFA for den Spanske handelsdomstolen i Madrid.¹⁸⁵ Bakgrunnen for dette var at FIFA og UEFA kom med en felles uttalelse om at de ikke ville godkjenne Superligaen, og advarte om at enhver spiller eller klubb som deltok i den nye ligaen ville bli utestengt fra deres egne turneringer.¹⁸⁶ Det oppsto i den forbindelse flere lovtolkningsspørsmål. Saken ble derfor midlertidig stanset og

---

¹⁸⁰ Ibid, avsnitt 96.

¹⁸¹ Ibid, avsnitt 97.

¹⁸² Colomo, *Competition Law and sports governance: disentangling a complex relationship*, s. 26–27.

¹⁸³ Ibid, avsnitt 94.

¹⁸⁴ Marcus Christenson, *Timeline: European Super League's rise and fall – in two and a half days*, [Timeline: European Super League's rise and fall – in two and a half days | European Super League | The Guardian](#), (lest 25. april 2023).

¹⁸⁵ Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 3.

¹⁸⁶ Ibid, avsnitt 16.

sendt til EU-domstolen for forhåndsavgjørelse. Domstolen er forelagt spørsmål om brudd på konkurransereglene og reglene om fri bevegelighet.¹⁸⁷

Det er enda ikke truffet avgjørelse i saken, men Generaladvokat Rantos har gitt en rådgivende uttalelse.¹⁸⁸ Det er i hovedsak tre elementer ved FIFA og UEFAs reguleringer som det må tas stilling til. Det gjelder reglene om forhåndsgodkjenning av nye konkurranser, tilhørende sanksjoner mot utøvere og klubber som engasjerer seg i konkurranser som ikke er godkjent, og reglene for kommersiell utnyttelse og distribusjon av rettighetene til konkurranser.¹⁸⁹ Fokus for denne oppgaven er på Generaladvokatens uttalelser i tilknytning til forhåndsgodkjenningssystemet og tilhørende sanksjoners forenelighet med TEUV artikkel 101 (1).

Forhåndsgodkjenningsreglene fremgår av FIFA og UEFA sine vedtekter og gir de monopol på organiseringen og autorisering av fotballkonkurranser i Europa.¹⁹⁰ Begge organisasjonene har myndighet til å sanksjonere klubber og spillere som engasjerer seg i en liga eller turnering som ikke er forhåndsgodkjent av dem. Generaladvokaten måtte derfor ta stilling til om slike regler kan unntas på grunnlag av Wouters unntaket.¹⁹¹

De anførte formålene for reguleringen var opprettholdelsen av pyramidestrukturen basert på et finansielt solidaritetsregime som garanterer omfordeling av inntekter, promoteringen av åpne turneringer og beskyttelsen av utøvernes helse og sikkerhet.¹⁹² Dette var ifølge Generaladvokaten formål som var legitime å forfølge.¹⁹³ Forhåndsgodkjenningssystemet fremheves som en viktig styringsmekanisme for europeisk fotball for å sikre at de legitime formålene nås. Uten en slik *ex ante* kontroll vil man ikke kunne forsikret seg om at turneringer etterlevde de sportslige krav som stilles.¹⁹⁴ Systemet samt de tilhørende sanksjonene er derfor ifølge Generaladvokaten nødvendig for forfølgelsen av legitime formål.¹⁹⁵

---

¹⁸⁷ Ibid, avsnitt 25.

¹⁸⁸ Sak C-333/21, *European Super League Company*.

¹⁸⁹ Ibid, avsnitt 50.

¹⁹⁰ Ibid, avsnitt 13.

¹⁹¹ Ibid, avsnitt 85 flg.

¹⁹² Ibid, avsnitt 93.

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Ibid, avsnitt 96–97.

¹⁹⁵ Ibid, avsnitt 100 og 110.

Det sentrale for proporsjonalitetsvurderingen var rollen UEFA har som portvokter til markedet, og samtidig som en økonomisk aktør på samme marked. Det oppstår dermed en interessekonflikt som medfører visse forpliktelser for det regulerende organet.¹⁹⁶

Generaladvokaten presiserer forpliktelsene rollen som portvokter medfører ved å oppstille fire kumulative krav til reguleringen som kan utledes av *OTOC* og *MOTOE*.¹⁹⁷ For det første må det regulerende organets skjønn være begrenset for å forhindre vilkårlige avgjørelser uten begrunnelse eller legitimt grunnlag.¹⁹⁸ For det andre må det ut fra reguleringen være mulig å fastslå på en objektiv og tydelig måte hvilke kriterier som må være oppfylt for å få tilgang til markedet.¹⁹⁹ For det tredje må vilkårene for deltakelse i tredjeparts konkurranser og eventuelle sanksjoner være tilstrekkelig klare, forutsigbare og proporsjonale, slik at utøvere og klubber på forhånd kan vite hvilke betingelser som gjelder.²⁰⁰ For det fjerde må de berørte utøverne og klubbene ha rettsmidler til rådighet for å imøtegå vedtak om avslag eller sanksjoner, og muligheten til å bestride vedtaket for et uavhengig organ.²⁰¹ Generaladvokaten stilte dermed opp premissene for vurderingen som den henvisende domstolen må ta stilling til.²⁰²

Generaladvokaten legger likevel føringer for avgjørelsen når han fremhever at selv om disse kriteriene ikke er oppfylt, så er ikke det i veien for å sanksjonere ligaer som i seg selv strider mot sportslige formål.²⁰³ Han mener derfor det kan virke proporsjonalt å sanksjonere klubber som medvirker til opprettelsen av en turnering som ikke er i samsvar med de grunnleggende prinsippene for Europeisk fotball.²⁰⁴ Sanksjonene mot utøverne fremstår derimot uproporsjonale siden de ikke hadde noe med avgjørelsen om opprettelsen av Superligaen å gjøre.²⁰⁵ Generaladvokaten råder derfor Domstolen til å fastslå at den del av reguleringen som retter seg mot klubbene fremstår nødvendig og proporsjonal til et legitimt formål og faller utenfor anvendelsesområdet til artikkel 101 (1).²⁰⁶

---

¹⁹⁶ Ibid, avsnitt 47.

¹⁹⁷ Ibid, avsnitt 111.

¹⁹⁸ Ibid, avsnitt 113.

¹⁹⁹ Ibid, avsnitt 114.

²⁰⁰ Ibid, avsnitt 115.

²⁰¹ Ibid, avsnitt 116.

²⁰² Ibid, avsnitt 117.

²⁰³ Ibid, avsnitt 118.

²⁰⁴ Ibid, avsnitt 122.

²⁰⁵ Ibid, avsnitt 121.

²⁰⁶ Ibid, avsnitt 123.

4.3.2 Interessekonflikten som portvokter til markedet

Regulering som retter seg mot autorisering og deltakelse i konkurranser, gir det regulerende organet mulighet til å påvirke tilgangen til markedet. Det regulerende organet fungerer dermed som en portvokter til markedet. Dersom det regulerende organet samtidig er en økonomisk aktør på det samme markedet, oppstår det en interessekonflikt. Det er derfor i *MOTE* og *OTOC* stilt visse krav til utøvelsen av denne portvokter rollen.²⁰⁷ Det er på grunnlag av disse dommene at Generaladvokaten formulerer fire generelle krav til utøvelsen av denne rollen.²⁰⁸ Disse kravene oppstilles som generelle utgangspunkt for vurderingen av reguleringens proporsjonalitet. Kravene fremstår som et gunstig utgangspunkt for den konkrete vurderingen som må foretas.

Det kan imidlertid stilles spørsmål ved de forutsetningene Generaladvokaten tar for vurderingen. Han påpeker at det ikke kan foretas en abstrakt vurdering, men at det må tas hensyn til den faktiske konteksten og derav de spesifikke egenskapene ved Superligaen.²⁰⁹ Han mener derfor at kravene som oppstilles for portvoktere bare gjelder dersom aktøren som ønsker tilgang til markedet selv etterlever idrettens hensyn.²¹⁰ Generaladvokaten tar denne forutsetning fordi han mener at Superligaen vil være i strid med prinsippet om rettferdighet, åpenhet og at deltakelse baserer seg på sportslige meritter.²¹¹ Denne forståelsen innebærer altså at UEFA ikke behøver å oppfylle de krav som stilles til portvoktere.

Det er riktig som Generaladvokaten forutsetter at det er den konkrete utøvelsen av portvokter rollen som skal vurderes. Vurderingen må ses i lys av konteksten, som her er truslene om sanksjoner mot utøvere og klubber som deltar i Superligaen. Det er mulig at UEFA var berettiget til å nekte godkjenning av Superligaen på grunn av måten ligaen er organisert på.²¹² Det betyr likevel ikke at man kan se helt bort fra det systemet for autorisering av konkurranser som foreligger. Det faktum at Superligaen ikke er i tråd med prinsippene for

---

²⁰⁷ Sak C-49/07, *MOTOE* ; sak C-1/12, *OTOC*.

²⁰⁸ *Ibid*, avsnitt 111–116.

²⁰⁹ *Ibid*, avsnitt 117.

²¹⁰ *Ibid*, avsnitt 118.

²¹¹ *Ibid*, avsnitt 101–105.

²¹² *Ibid*, avsnitt 118.

Europeisk idrett, betyr heller ikke nødvendigvis at ligaen vil være i strid med konkurransereglene.²¹³

Det etter mitt syn for snevert å bare vurdere hvorvidt Superligaen i seg selv er i tråd med idrettens prinsipper. Den henvisende domstolen har bedt om en tolkningsuttalelse av kompatibiliteten av UEFAs reguleringer med TEUV artikkel 101 (1).²¹⁴ Man kan derfor ikke se helt bort fra spørsmålet om UEFA oppfyller de kravene til portvoktere som Generaladvokaten oppstiller. Dersom det først etableres en konkurransebegrensning etter artikkel 101 (1), må det derfor foretas en konkret vurdering av hvorvidt UEFAs regler for autorisering av konkurranser kan rettfærdiggjøres etter Wouters unntaket. Det vil da være nødvendig å foreta en konkret proporsjonalitetsvurdering med utgangspunkt i de kravene som oppstilles for portvoktere. I denne vurderingen vil det være relevant å se på hvordan UEFA rent faktisk har utøvd rollen som portvokter. Derav er den konkrete avvisningen av Superligaen relevant, men ikke avgjørende for avgjørelsen.

Det kan dermed tenkes at EU-domstolen anser de konkrete sanksjonene mot Superliga-aktørene som legitime, samtidig som UEFAs regler for autorisering av konkurranser er i strid med artikkel 101 (1). Det er i denne sammenheng interessant at UEFA på det materielle tidspunktet ikke hadde et formelt system med tydelige kriterier for autorisering av konkurranser arrangert av tredjeparter.²¹⁵

4.3.3 Eksistensen av en Europeisk sportsmodell

Generaladvokat Rantos vier stor plass sin uttalelse til det han omtaler som “the European Sports Model”.²¹⁶ På bakgrunn av TEUV artikkel 165 hevder han at den Europeiske sportsmodellen har konstitusjonell anerkjennelse i konvensjonen.²¹⁷ Han tillegger denne modellen tre kjennetegn som er pyramidestrukturen, åpne konkurranser og et økonomisk solidaritetsregime.²¹⁸ Denne modellen legger grunnlaget for Generaladvokatens videre

---

²¹³ Colomo, *Competition Law and sports governance: disentangling a complex relationship*, s. 31–33 og s. 36–37.

²¹⁴ Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 19.

²¹⁵ *Ibid*, avsnitt 4–10.

²¹⁶ *Ibid*, avsnitt 27 flg.

²¹⁷ «European Sports Model» omtales i det følgende som «Europeisk sportsmodell».

²¹⁸ *Ibid*, avsnitt 30.

drøftelse under artikkel 101 (1) og Wouters unntaket. Det må derfor tas stilling til hvorvidt det er grunnlag for å oppstille en slik modell.

Den såkalte Europeiske sportsmodellen er for det første ikke nevnt med ett eneste ord i konvensjonen. Metodisk går Generaladvokaten fra å behandle «soft law»²¹⁹ i avsnitt 29 til å hevde at det foreligger en konstitusjonell anerkjennelse av en Europeisk sportsmodell i neste avsnitt. Stephen Weatherill omtaler Generaladvokatens tilnærming til spørsmålet som «shocking».²²⁰ Det er en naturlig reaksjon på det som fremstår som en usedvanlig avslappet tilnærming til konvensjonens konstitusjonelle karakter. Det eneste som faktisk fremgår uttrykkelig av TEUV artikkel 165 er prinsippet om åpne konkurranser. Det er mulig at pyramidestrukturen og det økonomiske solidaritetsregimet kan utledes som sportslige hensyn fra bestemmelsen. Men det er uansett ikke tilstrekkelig til å si at en modell med disse kjennetegnene har konstitusjonell anerkjennelse i artikkel 165.

Det er også paradoksalt at Generaladvokaten oppstiller en Europeisk sportsmodell samtidig som han fremhever at det finnes ulike modeller i andre idretter enn fotball.²²¹ I Europeisk basketball har det nemlig i over 20 år eksistert en lukket liga som ikke er i samsvar med de prinsippene Generaladvokaten tillegger den Europeiske sportsmodellen.²²² Generaladvokaten erkjenner også vanskeligheten med å definere i detalj en enkelt og enhetlig modell for organisering av sport i Europa.²²³ Men han mener at fremveksten av ulike sportsmodeller i Europa ikke kan sette spørsmålstegn ved prinsippene fastsatt i TEUV artikkel 165.²²⁴ De prinsippene Generaladvokaten fremhever, kommer imidlertid ikke til uttrykk i bestemmelsen. Likevel velger han altså å fremstille en Europeisk sportsmodell som bygger på de omtalte prinsippene.

Det er grunn til å utvise forsiktighet med å utforme en enhetlig sportsmodell, ettersom det varierer fra idrett til idrett hvilke hensyn som er relevante. De prinsippene Generaladvokaten fremhever er etablerte prinsipper på fotballens område. Men det samme gjelder ikke for alle idretter i Europa. Dersom det skal utformes en slik sportsmodell, så må denne være tilpasset

---

²¹⁹ Thomson Reuters, Soft Law, [Soft law \(EU\) | Practical Law \(thomsonreuters.com\)](https://www.thomsonreuters.com) (lest 5. mai 2023).

²²⁰ Weatherill, Stephen mfl., *EU competition law vs. sports associations - who wins the battle?*, [EU Future Talks: EU competition law vs. sports associations - who wins the battle? - YouTube](https://www.youtube.com/watch?v=...) (hørt 10. mars 2023), fra 20:50 – 22:07.

²²¹ Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 32.

²²² Balketing, *Euroleague Basketball: The mirror the European Super League looked itself into*, [Euroleague Basketball: A mirror for the European Super League \(ballketing.com\)](https://www.euroleaguebasketball.com) (lest 15. april 2023).

²²³ Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 32.

²²⁴ Ibid.

den aktuelle sporten. En slik modell vil måtte ta utgangspunkt i det eksisterende systemet og de verdier som tradisjonelt er ansett som viktige innenfor den aktuelle sporten.

Det er likevel noen problemer med en slik tilnærming. Det kan for det første stilles spørsmål ved hvorfor det i basketball skal være lov med en lukket liga, mens det ikke er lov i fotball. Denne tilnærmingen bygger utelukkende på den etablerte tilstanden i den aktuelle sporten. Fra et konkurranserettslig perspektiv virker det urimelig med en slik differensiert rettsregel. Anvendelsen av Wouters unntaket på idrettens område beror imidlertid på en kontekstuell vurdering som forsøker å hensynte idrettens spesielle karakter. Hva som gjør idretten spesiell vil kunne variere mellom de ulike idrettene. I den konkrete vurderingen under Wouters unntaket er det derfor mulig å vektlegge de egenskapene som gjør seg gjeldende innenfor den aktuelle sporten.

4.4 Oppsummering av Super League og International Skating Union

Det er flere åpenbare fellestrekk ved *Super League* og *ISU*. Begge sakene handler om sportens regler for autorisering av konkurranser, betingelser for deltakelse i konkurranser og tilhørende sanksjoner for brudd på reglene. De aktuelle reguleringene legger grunnlaget for et forhåndsgodkjenningssystem av utenforstående konkurranser. Dette gir som det fremheves i punkt 4.3.2 det regulerende organet en rolle som portvokter til markedet.

Wouters unntaket står sentralt for avgjørelsen i begge sakene.²²⁵ Det er anerkjent i praksis at et forhåndsgodkjenningssystem kan være nødvendig for forfølgelsen av legitime formål.²²⁶ Men de negative konsekvensene dette har på markedet må også være proporsjonalt til det formålet som systemet forfølger. Det er derfor grunn til å tro at begge sakene vil stå og falle på denne proporsjonalitetsvurderingen. De kravene som oppstilles i *Super League* er fornuftige utgangspunkt for denne vurderingen.²²⁷

Den største forskjellen mellom sakene er som Generaladvokaten fremhever i *Super League*, at *ISU* gjelder autoriseringen av en konkurranse som ikke risikerer å påvirke sportskalenderen eller å destabilisere den eksisterende strukturen til styrings- og organisasjonsmodellen for

---

²²⁵ Se punkt 4.2 og 4.3.

²²⁶ 4.3.2.

²²⁷ Se punkt 4.3.1.

skøytesporten.²²⁸ Superligaen vil på den andre side kunne få betydelige negative konsekvenser for UEFA Champions League, og potensielt hele systemet for organiseringen av fotballen. Denne forskjellen må få betydning for den konkrete vurderingen av reguleringsproporsjonalitet.

Det gjennomgående tema for denne vurderingen er idrettens spesielle karakter. EU-domstolen må ta stilling til hvilke spesielle egenskaper som gjør seg gjeldende innenfor henholdsvis skøytesporten og fotballen. Som det antydes i punkt 4.3.3 burde Domstolen være forsiktig med å oppstille universale prinsipper. Det er derfor etter mitt syn grunn til å tro at Domstolen vil foreta en mer restriktiv tolkning av Wouters unntaket, enn det Generaladvokaten gjør, særlig i *Super League*. Til syvende og sist er det avgjørende om det på bakgrunn av idrettens spesielle karakter kan etableres egenskaper som nødvendiggjør konkurransebegrensende regulering.

---

²²⁸ Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 109.

5 Oppsummering av Wouters vilkårene på idrettens regulerende organer

5.1 Regulering som forfølger legitime formål

5.1.1 Generelt om de legitime formålene

Det grunnleggende vilkåret for å gjøre unntak er at reguleringen som utgjør en konkurransebegrensning, har et legitimt formål. Det fremgår av *Wouters* som viser til formålet med den konkurransebegrensende avtalen.²²⁹ Formålet legger grunnlaget for den helhetlige konteksten som avtalens nødvendighet og proporsjonalitet skal vurderes i.

Wouters gir ingen klare retningslinjer for hva som kan utgjøre legitime formål. Det kan likevel utledes noen generelle utgangspunkter fra dommen. Formålet var å sikre at personer som tilbyr juridiske tjenester, gjør det med de nødvendige krav til integritet og erfaring.²³⁰ Det var det konkrete behovet for profesjonalitet i advokatyret som nødvendiggjorde konkurransebegrensende regulering. Det var med andre ord de spesielle egenskapene ved advokatyret som begrunnet unntak. Unntaksregelen bygger på et utgangspunkt om at det aktuelle økonomiske området har spesielle egenskaper som gjør det nødvendig med begrensninger i anvendelsesområdet til artikkel 101 (1).²³¹ De legitime formålene må derfor utledes på bakgrunn av de spesielle egenskapene på området. Innenfor det aktuelle området kan potensielt ethvert allment hensyn som gjør seg gjeldende anses som et legitimt formål.²³² Hva som er legitime formål, er derfor helt avhengig av hvilket økonomisk område man befinner seg på.

Det avgjørende for å etablere de legitime formålene på idrettens område er dermed idrettens spesielle natur som kommer til uttrykk i TEUV artikkel 165 (1). Med idrettens spesielle natur siktes det til alle de egenskapene som gjør idretten spesiell. Det er disse egenskapene som gjør det nødvendig med et regulerende organ som vedtar konkurransebegrensende regler for

---

²²⁹ Sak C-309/99, *Wouters*, avsnitt 97.

²³⁰ Ibid.

²³¹ Se punkt 3.3.

²³² Ibid.

utøvere og klubber. Det er ikke mulig å gi en uttømmende liste over de legitime formålene på idrettens område. Det kan likevel tas utgangspunkt i de hensyn som er fremhevet i artikkel 165.²³³ I praksis anses forfølgelsen av disse formålene som legitime.²³⁴ De overordnede hensynene som trekkes frem er idrettens spesielle natur, dens struktur basert på frivillig aktivitet og dens sosiale og utdannende funksjon.²³⁵ Det innebærer å utvikle den europeiske dimensjonen i idretten, ved å fremme rettferdighet og åpenhet i idrettens konkurranser og samarbeid mellom organer med ansvar for idrett, og ved å beskytte idrettsutøveres fysiske og moralske integritet.²³⁶ Bestemmelsens ordlyd er imidlertid vag og det nærmere innholdet må presiseres i praksis.²³⁷ Den er heller ikke uttømmende og hensyn som ikke kan utledes fra bestemmelsen må også kunne anses legitime.

Det er altså et vidt spekter av formål som kan anses relevante etter Wouters unntaket. Unntaksregelen legger opp til en konkret vurdering fra sak til sak. Det avgjørende for idrettens regulerende organer er derfor å argumentere for at den aktuelle reguleringen forfølger et formål som i lys av den helhetlige konteksten må anses legitimt. Det vil i denne vurderingen være relevant hvilke hensyn som gjør seg gjeldende for den konkrete sporten.²³⁸

5.1.2 Organets egne økonomiske interesser

Idrettens regulering vil ofte være påvirket av det regulerende organets egne økonomiske interesser. Det skyldes den komplementære dobbeltrollen som krever at det tas hensyn til både idrettens interesser og organets egne økonomiske interesser.²³⁹ Det reiser spørsmålet om organets egne økonomiske interesser kan anses som et legitimt formål å forfølge etter Wouters unntaket. Det må også tas stilling til hvorvidt organets egne økonomiske interesser kan forfølges parallelt med forfølgelsen av ellers legitime formål.

---

²³³ Se punkt 2.3.

²³⁴ Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 93 ; Sak T-93/18, *International Skating Union*, avsnitt 78.

²³⁵ Artikkel 165 TEUV første ledd.

²³⁶ Artikkel 165 TEUV andre ledd.

²³⁷ Se punkt 3.2.

²³⁸ Se punkt 4.3.3.

²³⁹ Se punkt 2.1.

Det er ikke slik at idrettens regulerende organer er avgrenset fra å treffe tiltak som ivaretar deres egne økonomiske interesser.²⁴⁰ Hvorvidt det i seg selv kan utgjøre et legitimt formål som rettferdiggjør unntak er imidlertid et annet spørsmål. Den underliggende begrunnelsen for å anvende Wouters unntaket er at idrettens regulerende organer ivaretar sportslige hensyn. Det er altså den ikke-økonomiske aktiviteten som ligger til grunn for unntaksregelen. Den økonomiske delen av idrettens regulerende rolle skiller seg i utgangspunktet ikke fra andre økonomiske områder. Det ville derfor vært i strid med unntakets grunnleggende forutsetning å behandle regulering som utelukkende forfølger det regulerende organets egne økonomiske interesser som et legitimt formål. EU-kommisjonen gir også uttrykk for at beskyttelsen av økonomiske eller finansielle interesser ikke er et legitimt formål som kan rettferdiggjøre en konkurransebegrensning.²⁴¹ Regulering som utelukkende forfølger økonomiske formål er derfor ikke legitime etter Wouters unntaket.

Et annet spørsmål er hvorvidt idrettens regulerende organers egne økonomiske interesser kan forfølges parallelt med legitime formål. De økonomiske og sportslige aspektene ved idrettens regulering er ofte gjensidig avhengige av hverandre.²⁴² Dersom de økonomiske aspektene skulle utelukke at andre legitime formål rettferdiggjør unntak, så ville Wouters unntakets anvendelsesområde vært svært avgrenset på idrettens område. Det er derfor i praksis forutsatt at økonomiske interesser ikke utelukker unntak for andre legitime formål. I *Meca Medina* ble det anført at IOC sine anti-doping regler hadde som formål å beskytte deres egne økonomiske interesser.²⁴³ Domstolen tok ikke uttrykkelig stilling til hvorvidt dette var et legitimt formål. Reglene ble likevel unntatt fra TEUV artikkel 101 (1) etter Wouters unntaket.²⁴⁴ At reglene også var begrunnet i IOCs egne økonomiske interesser var altså ikke avgjørende. Beskyttelsen av økonomiske interesser er dermed ikke til hinder for å unnta andre legitime formål. Det avgjørende er om det kan etableres en direkte relasjon mellom reguleringen og et legitimt formål.²⁴⁵

5.1.3 Grensen mellom økonomiske- og sportslige interesser

---

²⁴⁰ Sak T-93/18, *International Skating Union*, avsnitt 109 ; Sak C-124/21 P, *International Skating Union*, avsnitt 100 ; Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 108.

²⁴¹ Sak AT. 40208, *International Skating Union's Eligibility rules*, avsnitt 220.

²⁴² Sak C-124/21 P, *International Skating Union*, avsnitt 105.

²⁴³ Sak C-519/04 P, *Meca Medina*, avsnitt 46.

²⁴⁴ *Ibid*, avsnitt 54–56.

²⁴⁵ Se punkt 5.2.

Idrettens regulerende aktivitet er sammenflettet på en slik måte at det vanskelig lar seg gjøre å skille den økonomiske aktiviteten fra den sportslige. Dette kommer særlig tydelig frem i *Super League* i forbindelse med spørsmålene om såkalt «free riding» og beskyttelsen av solidaritetsregimet.

For det første uttaler Generaladvokaten at selv om reguleringen forfølger rent økonomiske hensyn, så kan regler som forhindrer «free riding» i det minste vise seg å være nødvendige.²⁴⁶ Free riding innebærer at en virksomhet pådrar seg kostnader for å sikre en viss fordel, mens andre virksomheter nyter av denne fordelten uten å pådra seg de samme kostnadene. UEFA mener at Superligaen forsøker å få en slik urettmessig fordel. Bakgrunnen for dette er at Superliga aktørenes intensjon er å sette opp en rivaliserende konkurranse til UEFAs allerede eksisterende Champions League, samtidig som de ønsker å være en del av UEFA-økosystemet ved å delta i noen av disse konkurransene. Som Generaladvokaten fremhever vil Superligaen dermed dra nytte av rettighetene og fordelene knyttet til medlemskap i UEFA, uten å være bundet av UEFAs regler og forpliktelser.²⁴⁷

Generaladvokaten henviser i den forbindelse til *DLG* som legger til grunn at det kan være en nødvendig tilknyttende begrensning å hindre free riding.²⁴⁸ Denne dommen gjaldt imidlertid den tradisjonelle doktrinen om tilknyttede begrensninger og ikke *Wouters* unntaket. Det kan derfor virke som Generaladvokaten sammenblander de to vurderingene. Det er ingenting i veien for at regulering som har til formål å hindre free riding, kan unntas fra artikkel 101 (1) etter den tradisjonelle doktrinen tilknyttede begrensninger. Men da må det i så fall foretas en selvstendig vurdering hvor det er konkurransehensyn som er avgjørende for vurderingen. Det er ikke grunnlag for å blande sammen de legitime sportslige hensynene og konkurransehensyn under *Wouters* unntaket.²⁴⁹

EU-kommisjonen har også lagt til grunn i tidligere praksis at regler som beskytter mot free riding er av økonomisk art og dermed ikke legitime formål under *Wouters* unntaket.²⁵⁰

Generaladvokatens uttalelser kan derfor ikke tas til inntekt for at økonomiske interesser i seg selv er et legitimt formål etter *Wouters* unntaket.

---

²⁴⁶ Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 106.

²⁴⁷ *Ibid*, avsnitt 107.

²⁴⁸ *Ibid*, note 56 ; *DLG* avsnitt 34.

²⁴⁹ Se punkt 3.2.

²⁵⁰ Sak AT. 40208, *International Skating Union's Eligibility rules*, avsnitt 224.

Regulering som forhindrer free riding reiser også et annet spørsmål. Nemlig om slike regler kan anses nødvendig for å ivareta andre legitime sportslige hensyn.²⁵¹ Dette må også ses i lys av Generaladvokatens uttalelser i forbindelse med solidaritetsregimet. Generaladvokaten fremhever at opprettelsen av en Superliga vil undergrave appellen og lønnsomheten til UEFAs konkurranser og dermed redusere inntektene fra dem, hvorav en prosentandel er øremerket grasrotfotball.²⁵² Generaladvokaten forutsetter dermed at det å beskytte solidaritetsregimet er et legitimt formål i seg selv. Men det problematiske med denne forståelsen er at det kan bli vanskelig å avgrense mot det som egentlig er økonomiske interesser. Enhver regulering som styrker UEFAs økonomiske situasjon, vil i teorien kunne være til gunst for solidaritetsregimet. På samme måte vil regler mot free riding kunne forsvares som nødvendig for å beskytte UEFAs økonomiske situasjon og dermed solidaritetsregimet.

For det første kan det stilles spørsmål ved om solidaritetsregimet er et formål som det kan anses legitimt å forfølge. Det kommer ikke direkte til uttrykk i TEUV artikkel 165. Prinsippet er imidlertid vel etablert i Europeisk fotball og andre idretter. Fordelingen av inntektene i sporten er et allment hensyn som er til fordel for utøverne og klubbene i fotball. Det er derfor gode grunner for å anse dette som en av idrettens spesielle egenskaper som utgjør et legitimt formål.

Dersom solidaritetsregimet utgjør et legitimt formål, blir det avgjørende å gjøre avgrensninger gjennom nødvendighetsvilkåret og proporsjonalitetsvilkåret. Enhver regulering som beskytter den økonomiske situasjonen, kan ikke anses nødvendig og proporsjonal for å beskytte solidaritetsregimet. Det er grunn til å stille strenge krav for nødvendigheten og proporsjonaliteten i slike situasjoner. Hvis ikke vil regulering som i realiteten beskytter det regulerende organets egne økonomiske interesser, kunne unntas fra anvendelsesområdet til TEUV artikkel 101 (1) etter Wouters unntaket.

5.2 Reguleringens nødvendighet for oppnåelsen av det legitime formålet

Det andre vilkåret for å gjøre unntak er at reguleringen er nødvendig for oppnåelsen av det

---

²⁵¹ Colomo, *Competition Law and sports governance: disentangling a complex relationship*, s. 17.

²⁵² Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 105.

legitime formålet. Det fremgår av *Wouters* som viser til at konkurransebegrensningen må være «inherent».²⁵³ Når det gjelder nødvendighetsvilkåret så er det ingen betydelig forskjell fra den tradisjonelle doktrinen om tilknyttede begrensninger.²⁵⁴ De generelle utgangspunktene utviklet i den tradisjonelle doktrinen er derfor også relevant for å fastlegge innholdet etter *Wouters* unntaket.²⁵⁵ Kravet til nødvendighet har tradisjonelt blitt definert som «any restriction which is directly related and necessary» til det legitime formålet.²⁵⁶

Kravet om direkte relasjon mellom reguleringen og formålet fremgår ikke uttrykkelig av *Wouters*. Det er imidlertid vanskelig å forestille seg at en regulering er nødvendig for et formål uten å være direkte relatert til det. Det må derfor sies å ligge et slikt krav implisitt i vurderingen av nødvendighet. Generaladvokaten forutsetter også i *Super League* et krav til direkte relasjon når han sier at det ikke er tilstrekkelig med en abstrakt henvisning til vage eller generelle formål, det må bevises at reguleringen er objektivt nødvendig for det legitime formålet.²⁵⁷ Reguleringen må med andre ord være direkte relatert til det aktuelle formålet.

Selv om nødvendighetsvilkåret må vurderes selvstendig, så er det likevel sjeldent dette vilkåret blir avgjørende i praksis. Det skyldes nok at kravet til nødvendighet er nært tilknyttet proporsjonalitetsvurderingen. Den tradisjonelle doktrinen om tilknyttede begrensninger deler nødvendighetsvilkåret i to vurderinger, av om begrensningen er objektivt nødvendig og om den er proporsjonal.²⁵⁸ Men det er kun den første delen av vurderingen som er relevant for nødvendighetsvilkåret i *Wouters* unntaket. Det må altså gjøres en konkret vurdering, hvor det sentrale er hva som er objektivt nødvendig.²⁵⁹ Men dersom det er tvilsomt hvorvidt reguleringen er objektivt nødvendig, så vil det nok være hensiktsmessig å avgjøre spørsmålet under proporsjonalitetsvurderingen. Det vil under denne vurderingen være relevant hvor viktig reguleringen er for å oppnå det legitime formålet.

Det avgjørende for idrettens regulerende organer er å argumentere for at den aktuelle reguleringen er direkte relatert og nødvendig for å oppnå et legitimt formål. Det kan være anti-doping regler som er en nødvendig del av forfølgelsen av det legitime formålet om en

---

²⁵³ Sak C-309/99, *Wouters*, avsnitt 97 ; oversatt til «nødvendig» for et mer tilgjengelig ord.

²⁵⁴ Se punkt 3.2.

²⁵⁵ Se punkt 3.2.

²⁵⁶ Sak C-250/92, *DLG*, avsnitt 104.

²⁵⁷ Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 89.

²⁵⁸ Sak T-112/99, *M6 and Others v Commission*, avsnitt 106.

²⁵⁹ Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 89.

doping fri sport.²⁶⁰ Et system for autorisering av konkurranser kan også være nødvendig for ivaretagelsen av et mangfold av sportslige hensyn.²⁶¹ Tilhørende sanksjonsregler er nødvendig for å håndheve enhver regulering. Det må derfor på generelt grunnlag anses som en nødvendig del av regulering som forfølger et legitimt formål.²⁶²

Hva som er nødvendig i det konkrete tilfellet vil uansett være avhengig av det formålet som forfølges. Den aktuelle reguleringen må være et nødvendig vedheng for å oppnå formålet. Legitime formål på idrettens område har grunnlag i idrettens spesielle karakter.²⁶³ Idrettens spesielle egenskaper vil derfor være avgjørende for hva som utgjør et nødvendig vedheng i det konkrete tilfellet.

5.3 Proporsjonalitetsvilkåret – den negative effekten på markedet

Det tredje og ofte avgjørende vilkåret er at reguleringens negative effekt på konkurransen i markedet er proporsjonalt til det legitime formål. Utgangspunktet for vurderingen må tas i formålet som forfølges. Formålet må deretter veies opp mot de negative konsekvensene reguleringen har på konkurransen i markedet.

Det vil altså være av betydning i både hvilken type formål som forfølges og i hvor stor grad reguleringen begrenser konkurransen i markedet. Dersom formålet ligger i kjernen av *lex sportiva* må det få betydning for hvilke konkurransebegrensninger som kan aksepteres. Motsetningsvis må det stilles strengere krav til regulering som er i periferien av de sportslige interessene. På den andre siden skal det mer til dersom reguleringen har stor negative innvirkning på konkurransen i markedet.

Hva som er proporsjonalt, er også avhengig av hvor nødvendig det er for oppnåelsen av formålet. Dersom nødvendighetsvilkåret er tvilsomt, kan proporsjonalitetsvurderingen bli avgjørende.²⁶⁴ På den annen side vil en regulering som er helt iboende for å oppnå formålet, lettere være proporsjonalt til det.

---

²⁶⁰ Se punkt 4.1.

²⁶¹ Se punkt 4.2 og 4.3.

²⁶² Sak C-519/04 P, *Meca Medina*, avsnitt 44 ; Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 100.

²⁶³ Se punkt 5.1.1.

²⁶⁴ Se punkt 5.2.

Det må ut fra disse generelle utgangspunktene foretas en konkret vurdering i hver enkelt sak.²⁶⁵

Dersom det regulerende organet fungerer som en portvokter til markedet må det imidlertid stilles strengere krav enn ellers.²⁶⁶ Denne rollen medfører en konkurransefordel som er egnet til å svekke konkurransen i markedet. Kombinert med det regulerende organets egne interesser i markedet skaper det en interessekonflikt.²⁶⁷ Ved utførelsen av denne rollen følger det derfor særlige forpliktelser for det regulerende organet.²⁶⁸ En slik portvokter rolle er bare proporsjonal dersom det regulerende organet utøver denne rollen på en legitim måte. Det innebærer at det stilles visse krav til begrunnelse, åpenhet, forutsigbarhet og etterprøvbarhet i utøvelsen av portvokter rollen.²⁶⁹ Det er likevel også her den konkrete avveining i den enkelte sak som er avgjørende.

---

²⁶⁵ Kommunikasjon av 11. Juli 2007, *White Paper on Sport*, COM/2007/0391 final. s. 14.

²⁶⁶ Se punkt 4.3.2.

²⁶⁷ Sak C-333/21, *European Super League Company*, avsnitt 43 og 47.

²⁶⁸ Ibid.

²⁶⁹ Se punkt 4.3.1.

Litteraturliste

Litteratur:

Bøker:

Anderson, Jack, Richard Parrish og Borja García, *Research Handbook on EU Sports Law and Policy*, 1. Utgave, Edward Elgar Publishing Limited 2018

Evald, Jens mfl., *Dansk og International Sportsret*, 3. Utgave., Djøf Forlag 2020.

Gundersen, Fridtjof Frank, *EU – etter Lisboa traktaten*, 1. Utgave, Gyldendal Norsk Forlag AS 2010.

Kjenner, Gunnar-Martin og Morten Justad Johnsen (red.), *Idrett og Juss*, 5. Utgave, Universitetsforlaget 2022.

Rose, Vivien og David Bailey (red.), *European Union Law of Competition*, Oxford University Press 2013.

Weatherill, Stephen, *Principles and practice in EU Sports Law*, 1. Utgave., Oxford university Press 2017.

Wish, Richard og David Bailey, *Competition Law*, 10. utgave., Oxford University Press 2021.

Wish, Richard og David Bailey, *Competition Law*, 9. utgave., Oxford University Press 2018.

Artikler:

Agafonova, Rusa, “International Skating Union versus European Commission: Is the European sports model under threat?”, *The International Sports Law Journal* 2019, s. 87–101.

García, Borja, “UEFA and the European Union: From Confrontation to Co-operation?”, *Sport and The European Union* 2007, 3. utgave, 3. Årgang, s. 178–311.

Hatzopoulos, Vassilis, “The concept of ‘economic activity’ in the EU Treaty: From ideological dead-ends to workable judicial concepts”, *Research Paper in Law* 2011.

Janssen, Charlotte, «The Wouters case law, special for a different reason?», *European Competition Law Review* (2016), 8. utgave, 37. Årgang, s. 335–339.

Parrish, Richard, “Lex sportiva and EU sports law” *European Law Review* 2012, s. 716–733.

Weatherill, Stephen, “Anti-doping Revisited: The Demise of the Rule of ‘Purely Sporting Interest’?” *ASSER International Sports Law Series* 2014, s. 379–399.

Weatherill, Stephen, «EU Sports Law: the effect of the Lisbon Treaty», *Oxford Legal Studies Research Paper* (2011), 3. utgave, s. 1–17.

EU-rettskilder:

Konvensjoner:

Consolidated version of the Treaty on European Union (TEU), EUT C 202/1, 7. juni 2016.

Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union (TEUV), EFT C 202, 7. juni 2016.

Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community (Lisboatraktaten), OJ C 306, (trådte i kraft 1. Desember 2009).

Treaty establishing the European Economic Community (Romatraktaten), (trådte i kraft 1. januar 1958).

EU-domstolen:

Dom av 11. September 2014, sak C-67/13 P, *CB v Commission*, EU:C:2014:2204.

Dom av 4. september 2014, sak C-184/13, *API and Others*, EU:C:2014:2147

Dom av 18. juli 2013, sak C-136/12, *CNG*, EU:C:2013:489

Dom av 28. februar 2013, sak C-1/12, *OTOC*, EU:C:2013:127.

Dom av 16. mars 2010, sak C-325/08, *Olympique Lyonnais*, EU:C:2010:143.

Dom av 1. juli 2008, sak C-49/07, *MOTOE*, EU:C:2008:376.

Dom av 23. mars 2006, sak C-519/04 P, *Meca Medina*, EU:C:2006:492.

Dom av 19. februar 2002, sak C-309/99, *Wouters*, EU:C:2002:98.

Dom av 18. September 2001, sak T-112/99, *M6 and Others v Commission*, EU:T:2001:215.

Dom av 1. februar 2001, sak C-108/96, *Mac Quen and Others*, EU:C:2001:67.

Dom av 11. april 2000, forente saker C-51/96 og C-191/97, *Deliège*, EU:C:2000:199.

Dom av 12. desember 1996, sak C-3/95, *Reisebüro Broede v Sandker*, EU:C:1996:487.

Dom av 15. desember 1995, sak C-415/93, *Bosman*, EU:C:1995:463.

Dom av 30. november 1995, sak C-55/94, *Gebhard*, EU:C:1995:411.

Dom av 15. desember 1994, sak C-250/92, *DLG*, EU:C:1995:411.

Dom av 23. April 1991, sak C-41/90, *Höfner and Elser v. Macrotron*, EU:C:1991:161.

Dom av 11. Juli 1985, sak C-42/84, *Remia v Commission*, EU:C:1985:327.

Dom av 12. juli 1984, sak C-107/83, *Ordre des avocats au barreau de Paris v Klopp*, EU:C:1984:270.

Dom av 14. juli 1976, sak 13/76, *Donà v Mantero*, EU:C:1976:115.

Dom av 12. Desember 1974, sak 36/74, *Walrave and Koch*, EU:C:1974:140.

Dom av 21. Februar 1973, sak 6/72, *Continental Can v Commission*, EU:C:1973:22

Rådgivende uttalelser:

Rådgivende uttalelse fra Generaladvokat Spzunar, Sak C-680/21, *Royal Antwerp Football Club*, EU:C:2023:188.

Rådgivende uttalelse av Generaladvokat Rantos, Sak C-333/21, *European Super League Company*, EU:C:2022:993.

Rådgivende uttalelse av Generaladvokat Rantos, Sak C-124/21 P, *International Skating Union*, EU:C:2022:988.

Underretten:

Dom av 16. desember 2020, sak T-93/18, *International Skating Union*, EU:T:2020:610.

Dom av 30. september 2004, sak T-313/02, *Meca Medina*, EU:T:2004:282.

EU-kommisjonen:

Avgjørelser:

Avgjørelse av 8. desember 2017, sak AT. 40208, *International Skating Union's Eligibility rules*.

Avgjørelse av 1. august 2002, sak AT.38158, *Meca Medina*.

Avgjørelse av 25. juni 2002, sak AT.37806, *ENIC / UEFA*.

Uttalelser:

Kommunikasjon av 18. januar 2011, *Developing the European Dimension in Sport*, COM/2011/0012 final.

Kommunikasjon av 11. Juli 2007, *White Paper on Sport*, COM/2007/0391 final.

Rapport av 10. desember 1999, *The Helsinki Report on Sport*, COM/99/0644 final.

Artikler, debattinnlegg ol. hentet fra nettsider:

Gianni Infantino, *Meca-Medina: a step backwards for the European Sports Model and the Specificity of Sport?*, [Meca-Medina summary: a step backwards for the European Sports Model and the Specificity of Sport? \(uefa.com\)](#) (lest 20. april 2023).

Balketing, *Euroleague Basketball: The mirror the European Super League looked itself into*, [Euroleague Basketball: A mirror for the European Super League \(ballketing.com\)](#) (lest 15. april 2023)

Court of Arbitration for Sport, *History of the CAS*, [History of the CAS - Tribunal Arbitral du Sport / Court of Arbitration for Sport \(tas-cas.org\)](#), (lest 27. April 2023).

Marcus Christenson, *Timeline: European Super League's rise and fall – in two and a half days*, [Timeline: European Super League's rise and fall – in two and a half days | European Super League | The Guardian](#), (lest 25. april 2023).

Pablo Ibáñez Colomo, *Competition Law and sports governance: disentangling a complex relationship*, [Competition Law and sports governance: disentangling a complex relationship - LSE Research Online](#) (lest 2. mars 2023).

Også utgitt i tidsskriftet *World Competition* 2022, 3. utgave, årgang 45, s. 323-350.

Pablo Ibáñez Colomo, *The Application of EC Treaty Rules to Sport: the Approach of the European Court of First Instance in the Meca Medina and Piau cases*, [Colomo | The Application of EC Treaty Rules to Sport: the Approach of the European Court of First Instance in the Meca Medina and Piau cases | Entertainment and Sports Law Journal](#)

entsportslawjournal.com) (lest 30. april 2023).

Også utgitt i tidsskriftet *Entertainment and Sports Law Journal* 2005, 3. utgave, årgang 3.

Thomson Reuters, Soft Law, [Soft law \(EU\) | Practical Law \(thomsonreuters.com\)](https://www.thomsonreuters.com) (lest 5. mai 2023).

Weatherill, Stephen mfl., *EU competition law vs. sports associations - who wins the battle?*, [EU Future Talks: EU competition law vs. sports associations - who wins the battle? - YouTube](https://www.youtube.com/watch?v=...) (hørt 10. mars 2023).

Liste over figurer:

Figur 1:

Hentet fra Colomo, Pablo Ibáñez, Competition, *Law and sports governance: disentangling a complex relationship*, [Competition Law and sports governance: disentangling a complex relationship - LSE Research Online](https://www.lse.ac.uk/Research/Research-Online/Articles/Colomo-Ibanez-2022), på s. 13, (lest 2. mars 2023).

Også utgitt i tidsskriftet *World Competition* 2022, 3. utgave bind 45, s. 323-350.